

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra zahradní a krajinné architektury

Benešova vila v Sezimově Ústí

Bakalářská práce

Autor práce: Kateřina Andreasová

Obor studia: Zahradní a krajinářská architektura

Vedoucí práce: doc. Ing. Arch. Jan Vaněk, CSc.

© 2018 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Benešova vila v Sezimově Ústí" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 18. 4. 2018

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu práce doc. Ing. arch. Janu Vaňkovi, CSc. za odborné vedení a cenné připomínky. Také děkuji své rodině za trpělivost a podporu při studiu.

Benešova vila v Sezimově Ústí

Souhrn

Práce se zabývá vilou Hany a Edvarda Benešových a přilehlým areálem. Celý komplex nacházející se v Sezimově Ústí obsahuje tři vily, vilu Benešových, Strimplových a Fierlingerových. Tato práce zmiňuje areál jako celek (jak byl ostatně architektky zamýšlen), avšak důraz je kladen právě na vilu a zahradní úpravu manželů Benešových.

V prvních kapitolách jsou uvedeny širší souvislosti, v první řadě týkající se města Sezimovo Ústí, ve kterém areál s vilami leží. Je zde uvedena například historická, kulturní a přírodní charakteristika města. Další kapitola se týká situace vilových zahrad a zahradní architektury v první polovině 20. století se zaměřením na autora zahradní úpravy v Sezimově Ústí, Otokara Fierlingera. Tato kapitola se stručně zabývá i americkou krajinářskou tvorbou, která Fierlingera významně ovlivnila a jsou zde popsány také jeho dvě další významné zahrady, a to v Jevanech a Strančicích. Navazuje kapitola věnovaná Edvardu Benešovi pojednávající o jeho soukromém životě a politické kariéře. Zmíněna je i jeho žena Hana Benešová a vztah obou manželů k jejich letnímu sídlu.

Další část práce je již zaměřena na samotný areál, nejprve je uvedena kapitola o Benešově vile. Je zde popsána historie výběru místa, provádění stavby, původní projekt a také je zmíněno využití vily v průběhu let, tedy nejprve jako letního sídla manželů Benešových, později po smrti Edvarda jako domova Hany, dále jako rekreačního sídla představitelů komunistické vlády až po současné využívání Úřadem vlády ČR. Na fotografiích je popsán i současný stav vily a přestavby, kterým v historii podlehl. V poslední kapitole je pak rozebrána zahradní (až parková) úprava celého prostoru obklopujícího vily. Začíná se původní podobou (s formální úpravou v nejbližším okolí domu a navazující přírodní částí), která je popsána a doložena historickými fotografiemi. Dále je zdokumentován současný stav zahrady, popsány jsou například úpravy ze 70. let a další.

Na závěr je uvedeno několik námětů pro revitalizaci areálu. Jde zejména o úvahu nad možností navrácení některých původních kompozičních záměrů, jako jsou některé volné plochy, areál společný třem vilám bez oplocení či bezprostřední přístup k řece Lužnici a Kozskému potoku.

Klíčová slova: Edvard Beneš, Sezimovo Ústí, Otokar Fierlinger, vilová zahrada, zahradní architektura 1. poloviny 20. století

Landscape design of the garden of Benešova villa in Sezimovo Ústí, South Bohemia

Summary

This thesis deals with garden area of Hana and Edvard Beneš's villa. The whole complex situated in Sezimovo Ústí is containing three villas, villa of Beneš family, Strimpl family and Fierlinger family. This thesis is mentioning the area as one complex (as it was planned by architects) with focus on Beneš's villa and garden.

In the first chapters there is introduced the town Sezimovo Ústí where the villa is located. For example there is described its historical, cultural and nature characteristic. The next chapter is related to a situation of villa garden and garden architecture in the first half of the 20th century with focus on the author of Beneš's garden, Otokar Fierlinger. This chapter is briefly dealing with American landscape design which influenced Fierlinger significantly and there are also described his other famous garden in Jevany and Strančice.

Following chapter is dedicated to Edvard Beneš and deals with his private life and political career. There is also mentioned his wife Hana Benešová and couple's relationship with their summer residence.

Next part of the thesis is focused on the whole garden area itself, first there is a chapter about the villa. There is described history of choosing this place, original project and also there is mentioned use of the villa in years, starting from Beneš's summer residence, Hana's home after Edvard's death, holiday residence for members of communistic cabinet ending with present use of Úřad vlády ČR. On the photos there is described a present situation and reconstructions that went off. In the last chapter there is analyzed the garden (park) design of the whole garden space surrounding the villa. First there is described original design (formal place near the villa and following natural part) which is demonstrated on the photos. Then there is documented present design of the garden, for example remaining adaptations from the 70's and others.

Lastly there are introduced some suggestions for revitalization of the area. Especially there is considered returning some of the original intentions as some open places, one area common for three villas without fencing or the natural approach to the river Lužnice and Kozský potok.

Keywords: Edvard Beneš, Sezimovo Ústí, Otokar Fierlinger, villa garden, landscape architecture in 1st half of 20th century

Obsah

1	Úvod	1
2	Cíl práce	2
3	Sezimovo Ústí	3
3.1	Geografie	3
3.2	Historie města	3
3.3	Kulturní památky	4
3.4	Přírodní charakteristika	6
4	Zahradní architektura 1. poloviny 20. století	7
4.1	Vilové zahrady	7
4.2	Otokar Fierlinger	8
4.2.1	Život, studium a kariéra	8
4.2.2	Americká škola	9
4.2.3	Tvorba	11
4.2.4	Způsoby navrhování	12
4.2.5	Konkrétní zahrady	13
5	Edvard Beneš	16
5.1	Život	16
5.2	Hana Benešová	19
5.3	Domov manželů Benešových	20
6	Vila	22
6.1	Autor projektu Petr Kropáček	22
6.2	Stavba	23
6.3	Popis architektury	24
6.4	Provoz a využití	27
7	Zahrada	29
7.1	Původní podoba	30
7.2	Hrobka	36
7.3	Současný stav	37
7.4	Náměty pro revitalizaci	41
8	Závěr	42
9	Bibliografie	43

1 Úvod

Historické soukromé zahrady, které se dochovaly dodnes alespoň částečně v původní podobě, jsou velmi cenným prostředkem pro pochopení smýšlení tehdejších zahradních architektů. Cenné jsou zejména proto, že jich není zachováno mnoho a to zejména díky jejich soukromému charakteru a s ním spojenému častému zasahování do jejich kompozice či druhového složení soukromými vlastníky. Vila Edvarda Beneše s celým přilehlým areálem se však díky své poměrně významné funkci během celé její historie dochovala v dobrém stavu umožňujícím studium architektury jak stavební tak zahradní. Zároveň je tento objekt s vilou, svého času prezidentskou, spjat s důležitými událostmi v dějinách našeho národa, což jej činí jedinečným v rámci celé republiky. Jde také o ojedinělé dílo (v rámci zahradní architektury) až krajinářského charakteru, které spojuje 3 vily (Benešovu, Strimplovu a Fierlingerovu) v kompoziční celek navržený Otokarem Fierlingerem, jedním z našich nejvýznamnějších prvorepublikových zahradních architektů.

2 Cíl práce

Cílem této bakalářské práce je zdokumentovat historický vývoj a současný stav vily a zahrady Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí, dále vypracovat náměty na revitalizaci bezprostředního okolí vily a parku, včetně jeho zapojení do stávající struktury příměstské krajiny Sezimova Ústí. Práce je projektového typu.

3 Sezimovo Ústí

Sezimovo Ústí je město, které si Edvard Beneš se svojí ženou Hanou Benešovou vybrali za místo pro život, když jim bylo něco málo přes 30 let. Za doby jejich života město rychle vzkvétalo a stalo se díky nim i oblíbeným místem turistů (Drha a Kolář, 2004).

3.1 Geografie

Sezimovo Ústí leží v Jihočeském kraji nedaleko města Tábor na soutoku Lužnice a Kozského potoka. K 31. prosinci roku 2016 zde žilo 7 251 obyvatel (Český statistický úřad, 2017). Město je součástí větší aglomerace s téměř 46 tisíci obyvatel spolu s městem Tábor, se kterým sousedí na severu, a Planou nad Lužnicí navazující na jihu (Vácha, 2004).

Obrázek č. 1: Sezimovo Ústí na mapě ČR, zdroj: vlastní

Obrázek č. 2: Sezimovo Ústí v aglomeraci s Táborem a Planou nad Lužnicí, zdroj: mapy.cz, upraveno

Město leží na spojnici mezi Prahou a Českými Budějovicemi a je rozděleno na dvě části bývalou mezinárodní silnicí E55. První část je historická a nazývá se Sezimovo Ústí I, druhá část vznikla později zejména kvůli Baťovým závodům a nazývá se Sezimovo Ústí II.

3.2 Historie města

První zmínka o městě je z roku 1250, kdy místní dominikáni získali souhlas s vysvěcením kostela sv. Dominika. Založeno bylo pravděpodobně Vítkem z Prčice a po něm město zdědil jeho syn Sezima, jehož jméno se s názvem města shoduje jen náhodou. Svě jméno získalo město až později ve 14. století po jiném Sezimovi. K založení pravděpodobně došlo po vypálení města Hradiště, které leželo na místě dnešního Tábora, při sporech o hrad Hradiště s Přemyslem Otakarem II. Obyvatelé města se prý přesunuli na jih k místu, kde do Lužnice ústí Kozský potok a zde založili město později zvané Sezimovo Ústí. Město vzkvétalo, bylo bohaté a prosperovalo, zejména díky své výhodné poloze na cestě z Rakous do Prahy. Ve 14. století se rozrostlo i na levý břeh řeky jako Nové Město Ústí. V té době zde právě vládl Sezima (původně Sezema), podle kterého začali měšťané nazývat své město.

Pozůstatky Nového Města na levém břehu jsou dnes ztracené ve vzrostlé vegetaci (Šmíd, 2008).

Město také navštívil Jan Hus na pozvání Anny z Mochova. To popudilo jejího syna, který revolucionáře nesnášel a v roce 1420, kdy z města odešli jeho sourozenci, se kterými město zdědil, všechny revolucionáře vyhostil. Husité si vyhoštění však nenechali líbit a 21. února 1420 se do města vrátili a převzali nad ním vládu. Ani to však netrvalo dlouho a husité si uvědomili, že je město na strategicky nevhodném místě v rovině a je snadné jej dobít, jak ostatně sami dokázali. Rozhodli se město vypálit a přesídlili na hrad Hradiště, kde založili město Tábor (Město Sezimovo Ústí, 2015).

Přes 400 let město zůstalo opuštěné. Až díky úsilí táborského ředitele školy Antonína Svatoše, který si zde chtěl postavit domek, se roku 1828 rozhodlo o založení nové obce. Obec byla na pedagogovu počest nazvaná Svatošov, později (1920) ale byla dle rozhodnutí táborské radnice pojmenována opět Sezimovo Ústí. Město bylo až do roku 1966 součástí Tábora (Šmíd, 2008).

Dnešní podoba Sezimova Ústí má tedy původ v 19. století, což je patrné zejména z pravidelného uspořádání města, najdeme tu čtvercové náměstí, pravoúhlá nároží, střechy domů jsou skoro všechny stejné (Šmíd, 2008). Byl zde nově vybudován empírový kostel sv. Kříže, který byl v roce 1841 vysvěcen a ještě dříve, v roce 1832, bylo ve školní budově zahájeno vyučování (Drha a Kolář, 2004).

Při budování města nacházeli stavebníci zbytky středověkého sídla. Zajímavé vykopávky se objevily i při stavbě 3 vil pro diplomaty. Tyto nálezy motivovaly zdejšího učitele a archeologa Josefa Švehlu, který začal zkoumat předhusitské osídlení. Dokázal zjistit umístění hlavních budov a jejich půdorysy a také členění města. Vytěžené předměty jsou dnes k vidění v táborském Husitském muzeu.

Část města, které se týká zmíněná historie, se v současnosti nazývá Sezimovo Ústí I. V roce 1939 bylo díky podnikatelským aktivitám Tomáše Bati založeno Sezimovo Ústí II a to výstavbou velkého strojírenského závodu Moravské akciové strojírny. Spolu s továrnou zde byly vybudovány i obytné domy pro zaměstnance, tzv. Baťovské domky. Tato druhá část města se rozkládá na jihozápadě starší historické části (Vácha, 2004).

3.3 Kulturní památky

Mezi nejvýznamnější památky Sezimova Ústí patří areál s vilou a hrobkou Edvarda Beneše, dále také zřícenina nedalekého Kozího hrádku nebo empírový kostel na náměstí. Vile

a parku Edvarda Beneše je věnována tato práce. Druhé dvě zmíněné památky jsou popsány v následujících odstavcích této kapitoly.

Kozí hrádek je jedním z nejvýznamnějších hradů Táborska. Neví se přesně, v jakém roce byl postaven, první zmínky však pochází z roku 1377, kdy patřil Vlčkovi z Kozího. Dalšími majiteli byli páni z Hardeka, Jindřich z Hradce, později Vilém z Újezda a jeho synové Jan a Ctibor. Právě Jan z Újezda sem roku 1413 pozval mistra Jana Husa, na kterého byla v té době uvalena klatba. Jan Hus zde dokončil některá svá díla, jmenujme například Postilu. Také se zde věnoval kázání. Později odjel na hrad Krakovec u Rakovníka a pak na cestu do Kostnice, kde byl za své názory upálen. Kozí hrádek byl zničen roku 1438, pravděpodobně vojskem Albrechta Rakouského, který obléhal Tábor a Kozí hrádek se mu mohl zdát jako snadná kořist. Od té doby zbytky hradu zůstaly v podstatě bez povšimnutí. V 16. a 17. století byla část stavebního materiálu z hrádku využita ke stavebním pracím v nedalekých Měšicích. Až ve století 19. byly snahy o provedení archeologických průzkumů a výstavbě památníku, nesetkali se však s pochopením rakouských úřadů. Peníze již byly vybrány a tak za ně byl hrádek opraven, avšak bez vypracování projektu a velmi neodborným způsobem, který vedl k tomu, že více archeologických nálezů bylo zničeno než zachráněno. Řádný archeologický výzkum zde započal až roku 1899 Antonín Švehla. Práce trvaly 15 let a díky nim dnes můžeme vidět spoustu nalezených exponátů v Husitském muzeu v Táboře a také máme představu o uspořádání hradu. Nacházela se zde obytná vícepatrová věž, kuchyně, strážnice, dvě nádvoří, studna, hospodářská budova o dvou místnostech a celý hrad byl obehnan vodním příkopem s hliněným valem (Město Sezimovo Ústí, 2015). Zřícenina Kozího hrádku byla vyhlášena roku 1962 národní kulturní památkou (Vácha, 2004).

V centru Sezimova Ústí I na Husově náměstí se nachází nejvýznamnějšími stavby, je to empírový kostel Povýšení sv. Kříže a také budova zdejší základní školy s bustou učitele a archeologa Josefa Švehly, kterou vytvořil sochař Rudolf Kabeš roku 1931. Před kostelem stojí od roku 1923 památník obětem první světové války od Jana Vítězslava Duška (Dr. Edvard Beneš - život a dílo, 2005).

Další zajímavostí je, že nedaleko se nachází statek Červený dvůr, ve kterém se narodil spisovatel Václav Kaplický. Byl fascinován historií tohoto kraje a sepsal na toto téma několik knih. Mezi nejvýznamnější díla patří Kladivo na čarodějnice, Republika Tábor a Kraj kalicha (Hrabica a Hrabica, 2005).

3.4 Přírodní charakteristika

Město je ohraničeno na západě řekou Lužnicí, leží na jejím pravém břehu na soutoku s Kozským potokem. Celé území spadá do Táborské pahorkatiny, která je typická mírně zvlněným reliéfem s poměrně hluboce zařízlou řekou Lužnicí (nejvíce však od Tábora k Bechyni). Západní břeh řeky Lužnice, kde se město nachází, má však v tomto místě pozvolnější průběh, na rozdíl od protějšího strmého břehu. Ten je, dá se říci, v podstatě částí ohromného ostrohu, vytvořeného řekou Lužnicí stáčejíci se kolem Tábora na jihovýchod.

Území spadá do bukového vegetačního stupně v dubovo-jehličnaté variantě, což prakticky znamená, že pro buky zde nejsou vhodné klimatické podmínky a tak jsou nahrazeny duby a jehličnany. Dubovo-jehličnatý porost je zde zastoupen z 50% a z velké části byl přetvořen na monokultury smrků, které jsou někdy zpestřeny borovicemi, jedlemi či duby. V podrostech lesů se z bylinného patra nachází například sasanka hajní, kaprad' samec, šřavel kyselý a další. Zbylou část území zabírají zemědělsky využívané plochy, z velké části jsou to louky a samozřejmě také pole, kde se pěstuje především obilí a řepka. Dále se zde v menší míře nachází údolní nivní společenstvo s vlhkomilnými bylinami jako je blatouch bahenní či pryskyřník žlutý, z dřevin jsou zde zastoupeny především vrby a olše. Dalším významným prvkem zdejší krajiny jsou rybníky (Vácha, 2004).

Na jižním břehu Kozského potoka se nachází přírodní památka Luna o rozloze asi 1,7 ha. Jedná se o výslunnou stráň se skalními silikátovými výchozy, která je chráněná kvůli suchomilnému travnímu společenstvu zde se vyskytujícímu (Město Sezimovo Ústí, 2015). Z druhů se jedná o ovsík vyvýšený, bojínek tuhý, kostřavy, úročník bolhoj, třezalka tečkovaná, rozrazil rozprostřený, jestřábník chlupáček. Na východě této chráněné oblasti se rozprostírá chudý acidofilní borový les. Ze živočichů zde žijí různé druhy plazů, například zmije obecná (Vácha, 2004).

Dalším přírodní památkou je oblast Luční, která se nachází na hrázi stejnojmenného rybníka. Jde o místo jedinečné v celé ČR, jelikož je to jediná mykologická rezervace na našem území (Dr. Edvard Beneš - život a dílo, 2005).

V katastrálním území Sezimova Ústí se rozkládá část přírodního parku Turovecký les, který má celkovou rozlohu přes 2 tisíce hektarů (Město Sezimovo Ústí, 2015). Nejde o chráněnou lokalitu, je však označená za místo s významnými estetickými a přírodními hodnotami krajinného rázu. Z rostlin se zde nachází například lilie zlatohlavá a ze živočichů na Kozském potoce vydra říční (Vácha, 2004).

4 Zahradní architektura 1. poloviny 20. století

Tento odstavec se zaměřuje na ty skutečnosti ze zahradní a krajinářské tvorby 1. poloviny 20. století, které pomohou nastínit situaci v době vzniku zahrady u vily Edvarda Beneše, zejména pak na vlivy působící na zahradního architekta Otokara Fierlingera, jenž je autorem zahradní úpravy areálu kolem vily.

4.1 Vilové zahrady

Vily byly stavěny snad ve všech historických obdobích, avšak ve 2. polovině 19. století došlo k rozvoji tohoto typu staveb na našem území. Vily a přilehlé zahrady se začaly běžně budovat. Rozvíjena byla především výstavba příměstských vil, například v Praze jsou to Královské Vinohrady, Bubeneč nebo Tichá Šárka. Nejprve bylo vlastnictví vilové stavby znakem šlechty, avšak s postupující industrializací se v této době stále častěji stavěly tyto více či méně honosné domy pro příslušníky takzvané buržoazie (Zámečník, 2016).

Z počátku se jednalo zejména o letní bydlení, postupem času se však vily staly celoročním bydlením (ve 20. a 30. letech 20. století tomu tak bylo již ve většině případů). Důležitým parametrem pro umístění vily byla zajímavost lokality a také její dopravní dostupnost, proto se často stavělo v závislosti na rozvoji železniční trati, poblíž zastávek. Lokality vzdálenější začaly být dostupné později s rozvojem automobilové dopravy po roce 1900 (Koubová, 2015). Zároveň se na počátku 20. století dostával rekreační pobyt ve vilách mezi širší vrstvy obyvatel a vznikaly tak vedle vil honosných i vily obyčejnější a menší, což později vedlo až k rozkvětu chataření, které bylo oblíbené u všech vrstev společnosti a stalo se fenoménem od první republiky (Zámečník, 2016).

Současně s rozvojem vilových staveb a jejich využití se vyvíjelo i pojetí zahrady. U nás šlo zejména o inspiraci v sousedním Německu, které zase přejímalo trendy anglické. Inspirace byla čerpána nejen cestováním, ale i ze zde dostupných zahraničních knih a časopisů. Obor zahradní architektury vstupoval do podvědomí i prostřednictvím výstav zaměřených na zahradní tvorbu (Drážďany, Essen, Paříž, Berlín). Na počátku 20. století byly v Německu tendence vytvářet zahrady architektonicky komponované, tak aby vytvářely jednotné dílo s domem. K tomuto trendu přispěl německý architekt a teoretik Hermann Muthesius, který v roce 1905 napsal dílo *Das englische Haus*, kde propagoval geometrické vilové zahrady maximálně navazující na architekturu vily (Muthesius, 1908). Takovéto zahrady výrazně využívaly architektonických prvků, zděné terasy, pergoly, loubí, osově situované bazény a altány v kombinaci se symetrickou výsadbou dřevin, geometrickými

květinovými záhony a tvarovanými dřevinami (Zámečník, 2016). Současně s tímto trendem se objevovala myšlenka přírodních zahrad, kde jsou vysazována rostlinná společenstva z domácích druhů sestavená po vzoru přírody. Propagátory těchto myšlenek byli zejména Angličan William Robinson a Němec Willy Lange. Willy Lange byl vůbec první, kdo použil slovo ekologie v zahradním designu (Conan, 1999).

Další vliv, který se u nás projevoval, byla severoamerická zahradní tvorba a s ní také trend přírodních zahrad (již v 80. letech 19. století). Právě zde se inspiroval autor zahradní úpravy areálu přilehlého k Benešově vile v Sezimově Ústí nejvíce. V tehdejší Československu byl svou tvorbou výjimečný a odlišoval se od hlavního proudu (Zámečník, 2016).

4.2 Otokar Fierlinger

Otokar Fierlinger (1888 – 1941) je pro veřejnost stále spíše neznámou osobou. Stejně tak zahradní architektura meziválečného Československa se teprve do povědomí dostává. V posledních letech byly vydány knihy o životě a díle zahradních architektů z této doby, Josefa Kumpána, Josefa Minibergera, Josefa Vaňka a konečně také Otokara Fierlingera.

Obrázek č. 3: Otokar Fierlinger na portrétní kresbě z archivu Josefa Vaňka, převzato z (Ottomanská a kol., 2017)

4.2.1 Život, studium a kariéra

Otokar Fierlinger se narodil 21. května 1888 v Olomouci do rodiny středoškolského profesora. Již od mala tak byl Otokar veden ke studiu jazyků, hudby a výtvarné výchovy. Jeho otec byl zároveň velkým vlastencem a lásku k vlasti mu předal. Otokar odmaturoval na německé reálce v Olomouci a poté začal studovat Vysokou školu technickou ve Vídni na Fakultu pozemního inženýrství (Mičola, 2012).

Zaměstnán byl poprvé roku 1911 a to u firmy Vítkovické horní a hutní těžířstvo a poté krátce v továrně na stroje a vozy v rakouském Simmeringu. (Ottomanská, a další, 2017) V roce 1913 se stal zaměstnancem statní stavební služby na c. k. místodržitelství v Brně a později přešel do Olomouce na okresní hejtmanství, kde pracoval až do roku 1919. Následně byl po vzniku Československé republiky povolán na ministerstvo veřejných prací (Zámečník, 2016).

Krátce na to, v letech 1920 – 1921 studoval ve Spojených státech amerických na univerzitách Harvard v Cambridge a Ann Arbor v Michiganu obor zdravotní inženýrství a krajinářskou architekturu, a to díky stipendiu Rockefellerovy nadace. Zároveň v této době

cestoval po amerických městech a seznamoval se s jejich urbanismem a přístupem k úpravě ploch parkových zón, což jej velmi ovlivnilo v budoucí tvorbě, zejména byl inspirován dílem významného amerického architekta F. L. Wrighta. Na téma urbanismu měst v Americe sepsal později i svou disertační práci Stavba měst v Americe, za kterou mu byl na katedře architektury Českého vysokého učení technického udělen doktorát (Drha a Kolář, 2004).

Po svém návratu z USA pracoval na ministerstvu také na osnově nového stavebního řádu a v polovině 30. let byl jmenován přednostou oddělení pro plánování a výstavbu měst.

Tímto se postupně zařadil mezi propagátory a znalce anglosaské a americké krajinářské školy. Ve třicátých letech působil na Akademii výtvarných umění v Praze jako docent nauky o stavbě měst a od roku 1936 byl členem Stavebního výboru Pražského hradu jako odborník na zahradní architekturu. Stal se členem výkonného výboru Mezinárodní federace pro bydlení a stavbu měst v Londýně a inicioval vznik podobné instituce u nás při Masarykově akademii práce. Velmi často se účastnil mezinárodních kongresů týkajících se urbanismu a své poznatky publikoval v denním i architektonickém tisku (Zámečník, 2016).

Otokar Fierlinger na rozdíl od svého bratra Zdeňka, který je nechvalně známý svou zradou vůči české zemi, byl slušným člověkem a přínosem pro krajinářskou architekturu tehdejšího Československa, jelikož přinesl nový pohled na tvorbu měst, parků a zahrad. Byl součástí moderní vlny, kterou přinesl vznik republiky a uměl reagovat na požadavky nového životního stylu v rodinném bydlení. Propojení domu se zahradou dovedl, dá se říci, k dokonalosti. Dokázal také skvěle využít potenciál konkrétního stanoviště, koncipoval průhledy ze zahrad na různé dominanty, využíval přirozenou modelaci terénu. Zároveň v souladu s přáními majitelů zapojoval do zahrad kompozičně bazény, tenisové kurty a další sportoviště (Zámečník, 2017).

4.2.2 Americká škola

Cestování po Severní Americe a poznatky o pokrokovém plánování měst, které si Otokar Fierlinger odtamtud přivezl, se staly pro jeho tvorbu zásadní. Je proto důležité zmínit, jaká byla tamější situace.

Již v 60. letech 19. století se v Americe začala brát na zřetel nutnost začleňování zelených ploch do struktury města. Lze říci, že počátkem bylo založení Centrálního Parku v New Yorku v roce 1853 Frederickem Law Olmstedem, který byl pak autorem mnoha dalších velkých i malých ploch veřejné zeleně (Goldfiled, 2007).

V 70. letech 19. století pak docházelo k většímu plánování měst a tehdejší představitelé veřejných institucí velkých amerických měst považovali za nutné vyčleňovat

v městském prostoru nezastavěné plochy zeleně sloužící veřejnosti pro osvěžení. Docházelo tedy k tomu, že v rámci celého města byly rozděleny přírodní celky v návaznosti na městskou strukturu. Frederick Law Olmsted tvrdil, že sady a parky nemají strukturu města přerušovat, ale naopak ji mají vhodně doplňovat. Jsou nutnou součástí města a jsou důležité pro lidské zdraví a psychickou pohodu.

Dalším americkým krajinářským architektem, který Fierlingera inspiroval, byl K. M. Robinson. Ten zastával názor, že hlavním úkolem krajinářského architekta je chránit krásné přírodní scenérie a dělat je využitelné pro lidi. Parky a sady mají umožňovat pobyt ve volné přírodě a mají mít plynulé a harmonické přechody směrem k městu.

Spolupracovníkem F. L. Olmsteda byl Charles Eliot, který založil parkovou soustavu města Boston a tím dal vzniknout krajinářské škole. Jeho počiny stejně tak jako dílo F. L. Olmsteda se staly vzorovými pro výuku krajinářské umění na amerických školách, zejména díky bohaté publikační činnosti těchto architektů. Tyto školy měly za úkol vytvářet odborníky v otázkách uplatnění přírody ve městech, vyučovala se zde úprava měst, stavitelství, krajinářská architektura, zeměměřičství, odborné zahradnictví, atd. a brzy se těmto oborům dostalo uznání (Zámečnick, 2016).

Charles Eliot tvrdil, že ulice a plochy zeleně musí být ve vzájemném vztahu a parky nemají být v optimálním případě oddělené hlučnými ulicemi. Pro výběr volných parkových ploch navrhoval místa se zajímavou scenérií či místa z nějakých důvodů nevhodná pro zástavbu. Mínil, že v parcích by nemělo být příliš „umělých“ prvků jako jsou například stříhané dřeviny či rostliny v nádobách. Byl přesvědčený, že městské parky mají být prostorem pro odpočinek i sport a jsou nutné pro zdraví celé společnosti (Carr, 1998). Někteří autoři v té době dokonce tvrdili, že parky se nemají podřizovat kostře města, ale má tomu být zcela naopak a samotné parky mají do určité míry uspořádání ulic určovat (Zámečnick, 2016).

Toto období bylo v Americe velmi pokrokové tím, že zakládání a včasné plánování městské zeleně bylo zakotveno v legislativě a tato skutečnost byla i všeobecně uznávaná a známá. Plochy, které měly být při výstavbě měst ponechány volné, byly často vytyčovány přednostně a jejich struktura pak ovlivňovala i směr hlavních cest. Pro budování parkových ploch byla zřízena speciální sadová komise, která na celý proces dohlížela. Dokonce majitelé pozemků sousedících s parkovou plochou platili tzv. sadovou daň a to z částky, o kterou se zvýšila hodnota jejich pozemku právě díky blízkosti parku. Povědomí o krajinářské tvorbě bylo tedy v této době značně široké, rozšiřovaly se znalosti o jednotlivých druzích rostlin (byla zřizována arboreta, kde se různé vlastnosti druhů zkoumaly) a byly vytvářeny katalogy obsahující tyto vědomosti.

Tyto americké tendence začaly pronikat do Evropy na počátku 20. století. Otokar Fierlinger se inspiroval především německými architekty, byli to zejména Harvey Kaiser, Theodor Goecke a Werner Hegemann. Nutno říct, že již v 90. letech 19. století se v Evropě začaly objevovat nové názory na volné plochy ve městech, avšak v této době vedla Vídeňská regulační škola, která prosazovala zakládání městské zeleně v pásích kolem měst. Americký způsob zakomponování volných ploch do struktury města se dostal do popředí až v roce 1910, kdy proběhla soutěž na plán měst Berlín a Düsseldorf a také se v Berlíně pořádala výstava pro stavbu měst. Při této příležitosti byly právě prezentovány americké projekty měst Boston, Chicago a jiné. Od té doby dochází tedy i v Evropě k příklonu k tzv. klínovému uspořádání cest a parků do středu města. O německé tvorbě Fierlinger píše jako o více disciplinované, zatímco tu americkou považuje za spíše naturalistickou. Taktéž v německé legislativě byl zakotven zákon o ochraně přírody uvnitř měst (Zámečník, 2016).

4.2.3 Tvorba

Urbanismem a regionálním plánováním se Fierlinger zabýval jak po stránce teoretické, tak i po stránce praktické, kdy vytvořil řadu vlastních případových studií. Z teoretických prací vydal kromě svých článků v periodikách také řadu knih, a to například publikaci Domácí stativa (1920), Nutnost péče o výstavbu obcí venkovských (1923), dále spolu s architektem J. K. Řihou Město a upravovací plán (1932), knihu, která se stala základním dokumentem pro plánování výstavby města a obcí v tehdejší době. Za jednu z jeho nejdůležitějších prací bývá považována kniha Zahrada a obydlí, jež pojednává o vývoji zahrad a tehdejších zásadách zahradní kompozice (Drha a Kolář, 2004).

Z praktických děl lze zmínit rekonstrukce historických zahrad a také řadu soukromých zahrad. Do prvního případu spadá rekonstrukce zahrady Černínského paláce, zámku Troja a také Královská zahrada u Belvedéru, které prováděl spolu s Pavlem Janákem. Soukromé zahrady byly například zahrada u vily ve Strančicích, v Jevanech a v Praze, například na pražské Babě (Zámečník, 2016).

Navrhováním budov se příliš nezabýval, ale lze zmínit jeho návrh školní budovy v Sezimově Ústí, který nakonec nebyl realizován a také projekt vily pro bratra Zdeňka Fierlingera, která byla součástí komplexu 3 vil spolu s domy E. Beneše a vilou Ludvíka Strimpla. Zde na pozemku u bratrova doma si také navrhl svůj ateliér.

4.2.4 Způsoby navrhování

V předchozím odstavci je uvedeno, že Otokar Fierlinger byl autorem řady publikací na téma zahradní tvorby. Z nich a také z autorových výkresů a realizovaných zahrad lze charakterizovat jeho způsoby navrhování.

V případě rodinných zahrad viděl hlavní obtížnost v úkolu vytvořit větší množství kompozic na malém prostoru a zejména také nutnost podřídit návrh majiteli zahrady, jehož představy mohou být od autora uměleckého pojetí značně odlišné. Snažil se vždy především zjistit denní potřeby jednotlivých obyvatel domu, aby jim mohl zahradu uzpůsobit. Jeho cílem bylo tímto vytvořit obytné zahrady (Zámečník, 2016).

Otokar Fierlinger se velmi snažil o dokonalé napojení zahrady na dům, dokonce v závislosti na ideálním uspořádání zahrady navrhl nejvhodnější orientaci domu a uspořádání jeho místností. Za ideální stav považoval vstup do domu ze severní strany, kuchyni orientovanou v severovýchodní části a jídelnu v části jihovýchodní. Obývací pokoj pak umístil na stranu jihozápadní a na něj navazoval otevřenou terasou. Krytá terasa se nacházela ideálně na jihu domu a poskytovala tak stín místnostem, které měly okna a vchody na jižní straně, což bylo důležité kvůli jejich přehřívání, tím spíše, že rád navrhoval velká francouzská okna pro lepší propojení s venkovním prostorem. Tímto způsobem krytou terasou v podstatě rozšiřoval obytný půdorys domu, dbal také na to, aby terasa zaujímal dostatečný prostor (Zámečník, 2017). Pro takto ideální dům navrhoval na severní straně vytvoření reprezentativní vstupní části zahrady, která by charakterem odpovídala průčelí domu. Pokračoval částí poloprivátní se sochami a bohatým upravením, jež vytvářela zajímavé kompozice pro pohledy z hlavních oken. U kuchyně se nacházela hospodářská část se zelinářskými záhony a hospodářskými budovami. Nakonec se měla vytvořit soukromá obytná část zabírající v optimálním případě největší plochu. Měla poskytovat odpočinek pro obyvatele domu, a to jak na trávníku, tak pod stromy. Součástí mohlo být hřiště nebo bazén. Pokud to bylo možné, před okna obývacího pokoje koncipoval barevnou a bohatou zahradní kompozici a naopak před okny z pracovny umísťoval vyhlídku v uklidňujícím duchu, často například jen travnatou plochu. Všechny tyto kompoziční celky měly být spjaty tak, aby přechody byly nenásilné, spíše neviditelné. Přesto vytvářel zahrady plné rozmanitých pohledů a zákoutí. Svahy neponechával příliš strmé, ale často na nich vytvářel různé zídky a terasy nebo pozvolné zatravněné svahování. Do zahrad umísťoval dekorativní prvky, jako různé vodní plochy, vázy, sochy a další předměty. Dbal však na to, aby dekorativnost vždy podléhala účelu. Jeho zahrady nebyly osově souměrné, ale dosahoval v nich jisté souměrnosti

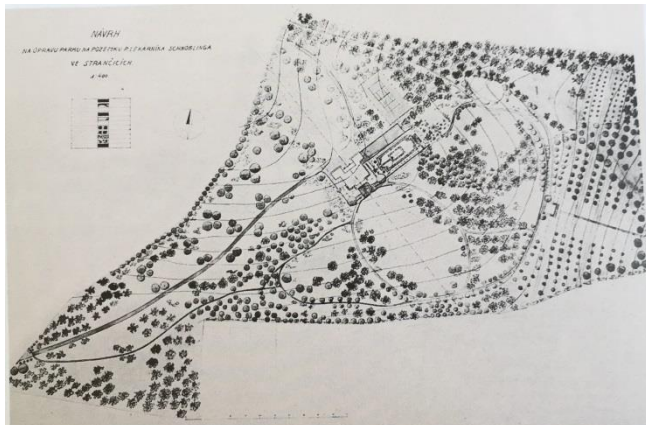
vyvážením pohledů. Nacházely se zde pravidelné i nepravidelně uspořádané plochy, přičemž ty pravidelné byly především v okolí domu a tvořily je terasy, terénní stupně, trávnickové a vodní plochy (Zámečník, 2016).

Co se týče sortimentu rostlin, prosazoval Fierlinger využívání především domácích druhů stromů, keřů i květin. Měl za to, že možností jejich kombinování je nesčetně. Dále se také vždy snažil zachovat na pozemku co nejvíce přirozeného porostu. Když zakládal ve větším měřítku porosty nové, volil jako kosterní dřeviny vždy domácí druhy a skupiny stromů koncipoval tak, aby byly strukturně, barevně a tvarově zajímavé a kontrastní.

Otokar Fierlinger kritizoval tvorbu druhé poloviny 19. století, zejména snahu o vytváření přírodních zahrad. Vnímal, že řešení, kdy se na malých plochách kombinuje velký počet druhů stromů spolu s nápadně klikatými cestami a ornamentálními záhony, není přírodě blízké a v malém zahradním měřítku je vcelku nevhodné (Zámečník, 2017).

4.2.5 Konkrétní zahrady

Veřejnosti je z děl Otokara Fierlingera nejznámější právě úprava zahrady v areálu Benešovy vily v Sezimově Ústí. Z dalších známějších návrhů vilových zahrad byly již výše zmíněny Jevany a Strančice u Prahy.

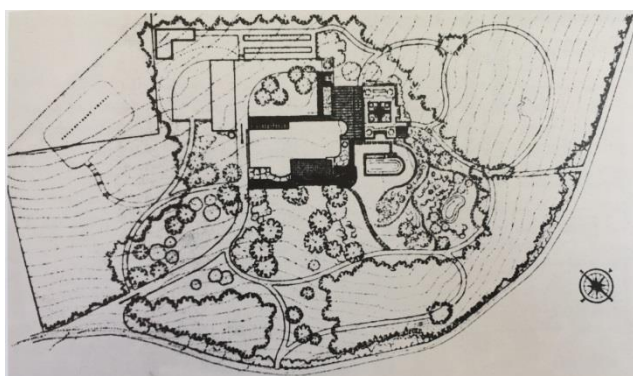
Obrázek č. 4: Návrh zahrady pro F. Schnöblinga z roku 1929 , převzato z (Zámečník, 2016)

Obrázek č. 5: Ukázka formálního parteru s vodním prvkem v zahradě u vily F. Schnöblinga, převzato z (Zámečník, 2016)

V případě zahrady ve Strančicích pro významného podnikatele v oboru farmacie a kosmetiky Františka Schnöblinga šlo o jedinečné rozlehlé zahradní dílo, které vznikalo v podstatě na zelené louce a celé najednou přesně podle navrženého projektu. Pozemek má rozlohu 7,8 ha a nachází se ve svahu snižujícím se ve směru na jih a zejména jihovýchod (Ottomanská a kol., 2017). Vila byla postavena v severozápadní části pozemku. Navrhl ji architekt Tomáš Šašek v jednoduchém stylu s klasicistními až neoklasicistními a antickými prvky. V bezprostředním okolí vily byla Otokarem Fierlingerem navržena formální úprava

přecházející do volného krajinářského stylu ve zbytku zahrady, návrh v půdoryse je vidět na obrázku č. 4. Formální parter (obrázek č. 5) navazoval na vilu na severozápadě a byl obdélníkového tvaru ohraničen šterkovými cestami s vlomenými oblouky v rozích obdélníka. Cesta byla na vnitřní straně lemována rabatem s nízkými růžemi. Uprostřed parteru se nacházel zahradní bazén obklopený travnatou plochou. Na straně naproti vile byla tato část zahrady oddělena od zbytku umělým terénním valem, na který vedlo schodiště a byla na něm umístěna pergola. Severní strana parteru byla lemována zdí popnutou rostlinami, před níž se nacházel altán s pergolami, po obou stranách také porostlými popínavými rostlinami. Na jižní straně byl vysazen nízký plůtek s pravidelně uspořádanými keři pěstovanými na kmínku. Z hlavního průčelí vily byl veden pohled na travnatý parter elipsovitého tvaru ohraničený cestami, u vily byl parter osázen lipami *Tilia cordata*, které lemovaly vstup s trojúhelníkovitým štítem. V zahradě bylo navrženo ještě několik vodních prvků včetně jezírka obklopeného stromy a lučními porosty v severní části zahrady. Dále se zde nacházela rozlehlá užitková zahrada a to ve svahu pod vilou v jihovýchodní části pozemku. Byl zde koncipován ovocný sad a také zelinářské a květinové záhony. Vila spolu se zahradou byla založena v meziválečném období kolem roku 1930 a Schnöbling s rodinou ji využívali jen krátce do roku 1946, kdy byl jeho podnik znárodněn. Vila následně sloužila pro okresní politickou školu, dále jako kojenecký ústav a v 90. letech 20. století zde byl dětský domov. Teprve v nedávné době byl areál navrácen potomkům původního majitele. Významné je, že ze všech Fierlingerových realizací, zde byla právě zde dochována zahradní úprava v nejméně upravené podobě (Zámečník, 2016).

Obrázek č. 6: Návrh zahrady u vily Schauerových ze 30. let 20. století, převzato z (Zámečník, 2016)

Obrázek č. 7: Perspektiva od Otokara Fierlingera - návrh zahrady pro Schauerovi, převzato z (Zámečník, 2016)

V Jevanech je Otokar Fierlinger autorem zahradních úprav hned u několika vil. Jednou z nich je funkcionalistická vila manželů Schauerových, kterou navrhl architekt Vladimír Grégr. Zahrada byla navrhována současně s vilou a tak docházelo navzájem k značnému

ovlivňování, které vedlo k dokonalému orientování vily a jejímu propojení se zahradou (návrh zahrady v půdoryse je na obrázku č. 6, perspektivní zobrazení části návrhu na obrázku č. 7). Vila je považována za významné dílo funkcionalistické architektury první republiky. S tímto stavebním stylem Otokar Fierlinger velmi sympatizoval a maximálně tuto architekturu využil při návrhu zahrady (Ottomanská a kol., 2017). Vznikla tak velmi hodnotná zahradní úprava inspirovaná opět americkými krajinářskými motivy. Vlastník vily, Antonín Schauer, byl významný právník a vila měla sloužit nejen jako prostor k odpočinku pro něj a jeho rodinu, ale také jako společensky reprezentativní objekt. Otokar Fierlinger opět v těsné blízkosti vily koncipoval reprezentativní formální části. Ty pak přecházely do volného krajinářského uspořádání tvořeného již tehdy z velké části vzrostlou vegetací, jelikož na pozemku se před realizací nacházel jehličnatý les. Fierlinger tedy les do návrhu zakomponoval a snažil jej využít na maximum. Prosvětleno bylo pouze nejbližší okolí vily, aby byl zajištěn dostatek světla v interiéru. Zahrada byla členěna na funkční plochy, které však byly odděleny velmi nenásilně a spíše se navzájem prolínaly. Samotná vila pak měla několik obytných teras. Na terasu jihozápadně navazovala pravidelná zahradní úprava v podobě parteru s pravoúhlým členěním. V osách cest se nacházely lavičky a ve vzniklých plochách byly navrženy záhony růží. Tato část zahrady měla i pohledovou funkci, byla viditelná z terasy v patře vily. Přes terénní zídku byl navázán další parter, tentokrát travnatý s vodním prvkem v podobě koupacího bazénu se zahradní plastikou. Pod tímto parterem pokračovala zahrada poměrně prudkým svahem, který byl využit pro tzv. divokou zahradu, tedy úpravu v přírodní skalnaté podobě s mnoha zakrslými dřevinami a skalkovými rostlinami. Jednotlivé plochy v celé zahradě byly velmi často spojovány obdélníkovými betonovými šlapáky a zajímavým detailem byly kamenné zídky zdobené keramickými vázami. Vilu během minulého režimu využíval sovětský velvyslanec a další vysocí představitelé režimu. Nyní má již nového majitele a prošla pečlivou obnovou (Zámečník, 2016).

5 Edvard Beneš

Edvard Beneš byl i přes kritiku, která se vůči jeho osobě stále objevuje, zcela jistě velmi významnou osobností naší historie. Byl diplomatem, ministrem zahraničí a nakonec i druhým československým prezidentem. V této kapitole bude přiblížen jeho život, který byl těsně spjatý s vilou v Sezimově Ústí.

5.1 Život

Obrázek č. 8: Edvard Beneš,
zdroj: wikipedia.org

Politika byla pro Edvarda Beneše životním posláním, proto abychom alespoň částečně pochopili jeho osobu, musíme zároveň uvádět politické a historické souvislosti. Celý příběh začíná v Kožlanech na Plzeňsku, kde se 28. 5. 1884 narodil Eduard Beneš jako desáté dítě do zemědělské rodiny Matěje a Anny Benešových. Rodina byla katolická s vlasteneckým smýšlením. Otec byl hospodář a velmi pracovitý člověk, který pečlivě zvažoval budoucnost svých dětí a vzdělání považoval za důležité. Dvě z dětí, synové Václav a Vojta se stali učiteli. Edvard (tehdy ještě Eduard) byl velmi zaujat dějinami, rád četl historické romány a zajímalo ho husitství, o kterém psal i básničky. Roku 1896 začal studovat v Praze na gymnáziu a bydlel v bytě svého bratra Václava (Dr. Edvard Beneš - život a dílo, 2005). Říká se o něm, že jako student nebyl příliš dobrý, avšak podle studijních záznamů se zdá, že jeho prospěch byl vynikající. V každém případě byl Beneš velmi ctižádostivý a cílevědomý, rád se věnoval také sportu, hrál fotbal, tenis, lyžoval a jezdil na koni. Od roku 1904 začal studovat na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Ihned následující rok však odjel do Paříže, kde studoval na Sorbonně filozofii, sociologii, jazyky a také navštěvoval přednášky o politických vědách (Hrabica a Hrabica, 2005). Ve Francii se mu zalíbilo, stal se tam žurnalistou a psal do českého tisku. To považoval za svou cestu do politiky. V této době také cestoval do Německa a Londýna a učil se diskutovat, ptát se a vytvářet závěry, věřil v rozum a empirické poznatky společenských procesů (Dr. Edvard Beneš - život a dílo, 2005). V roce 1907 odešel do Dijonu studovat práva a tam také napsal disertační práci na téma Rakouský problém a česká otázka. Ve Francii v pařížském bytě Ludvíka Strimpla se již roku 1905 seznámil s Annou Vlčkovou, kterou si po svém promování doktorem filosofie vzal za manželku. Anna se později sama přejmenovala na Hanu. Edvard, křtěný jako Eduard, začal používat své jméno s písmenem

v už za dob studia, protože se mu tak více líbilo (Hrabica a Hrabica, 2005). Z manželky Hany se stále jeho celoživotní opora. V této době se také seznámil s T. G. Masarykem, který byl v té době již velmi známý (Dr. Edvard Beneš - život a dílo, 2005).

Během první světové války byl Beneš v exilu ve Francii, kde stále pracoval jako žurnalista. Manželka Hana zůstala doma a Beneš navrhoval i rozvod, aby se vyhnula perzekucím. Hana odmítla a za války byla skutečně několik let vězněna, což se podepsalo na jejím zdraví a zřejmě i na nemožnost počít dítě (Čechurová a kol., 2009). Za války byly řešeny i dlouhodobé vnitropolitické problémy zúčastněných států. Beneš se v té době rozhodl pro odboj proti Rakousku-Uhersku a začal spolupracovat s T. G. Masarykem, pracoval jako sekretář exilové vlády. Masarykovi bylo tehdy 64 let, byl zkušený a charismatický, Beneš ho svou racionalitou a spolehlivostí doplňoval. Postupně se z Beneše stal diplomat evropské úrovně, který jednal s představiteli vítězných států. Válku vyhrály státy Dohody a Rakousko-Uhersko se rozpadlo. Dne 28. října 1918 byla vyhlášena samostatnost Československé republiky, o jejíž uznání se Beneš svou prací nesmírně zasloužil. Navrhl také koncepci republiky. Měl za to, že naše centrální poloha je velmi významná a jeho dílem byla i celá československá zahraniční politika (Dr. Edvard Beneš - život a dílo, 2005). Do vlasti se z exilu vrátil až v září 1919 jako ministr zahraničí. V této funkci setrval dlouhých 17 let (jako jediný politik v Evropě), v letech 1921 až 1922 byl zároveň předsedou vlády. Po návratu z exilu byl Beneš obyvatelstvem velkolepě uvítán (Hrabica a Hrabica, 2005). Měl velmi dobré vztahy s T. G. Masarykem, který se stal prvním československým prezidentem, a jeho rodinou, soukromě se často navštěvovali. Bezdětní Benešovi byli rodinou Masarykových tak trochu „adoptováni“. Hana se velmi spřátelila s Masarykovou nejstarší dcerou Alicí a spolu se věnovali i charitativní činnosti. Přátelili se také s Janem Masarykem, kterému Beneš pomohl stát se diplomatem (Čechurová a kol, 2009).

Beneš byl v době po první světové válce velmi sebevědomý, pokud šlo o naše postavení v Evropě. Byl přesvědčen, že ČSR je pevnou a respektovanou součástí bloku vítězných států. V mezinárodní politice byl úspěšný, byl celoevropsky uznáván a zastával vysoké funkce ve Společnosti národů, která po první světové válce vznikla. Avšak tato poměrně idylická situace netrvala dlouho, jelikož Versailleský systém po válce nastavil nereálné reparace vůči Německu a byl tak základem nových nespravedlností. Beneš začínal být postupně více kritizován a ve společnosti se objevovaly problémy, jelikož národ československý, který Beneš tak prosazoval, byl spíše vytoužený, než skutečně existující. Situace v Podkarpatské Rusi (připojena v září 1919 k ČSR) byla také velmi složitá. V rámci záruky středoevropského uspořádání podepsal Beneš Malou dohodu spolu s Rumunskem

a Jugoslávií. V roce 1935 podepsal československo-sovětskou smlouvu, která byla součástí trojstranného systému smluv mezi Francií, ČSR a Sovětským svazem. Beneš si myslel, že tím byla československá obranná politika zajištěna (Dr. Edvard Beneš - život a dílo, 2005).

17. prosince 1935 se prezident Masaryk vzdal svého úřadu, Beneš byl očekávaným nástupcem. 18. prosince 1935 jej zvolilo 340 ze 440 volitelů a stal se druhým československým prezidentem. Byl to vrchol jeho kariéry, avšak v poměrně nešťastné době, kdy v sousedním Německu byl Hitler stále mocnější a situace byla velmi vypjatá. Beneš však stále optimisticky věřil, že pokud bude i nadále mír, podaří se mu slušně a racionálně vyřešit otázky mnohonárodnostní ČSR. V roce 1938 se situace vyostřila a zdálo se, že budeme muset čelit izolované válce, kdy by k nám vpadly tři sousední země a došlo by zcela jistě k velkým ztrátám na životech a pádu státu. Beneš se rozhodl jednat a 23. září 1938 vyhlásil mobilizaci. Vojáci čekali týden připraveni v pohraničí. Pak přišla zrada od demokratických spojenců, Mnichovská dohoda a s ní spojená ztráta pohraničí ČSR. Pro Beneše to znamenalo velkou osobní porážku a ponížení, zkrachovala celá jeho zahraniční koncepce, jelikož byl zrazen těmi, jejichž spojenectví považoval za jisté. 5. října 1938 se vzdal funkce prezidenta a 22. října 1938 odletěl do exilu, tentokrát i se svou ženou Hanou (Čechurová a kol., 2009).

Beneš se usídlil v Londýně, kde nebyl vítaným hostem. Až do okupace ČSR německými vojsky 15. března 1939 byl soukromníkem. Poté se začal opatrně vracet do politiky a snažil se o znovuoobnovení ČSR. Připravil memorandum o právní kontinuitě ČSR a o přípravě exilové vlády. Jeho přijetí však nebylo snadné, jak sám Beneš řekl, západoevropské státy nás neměly rády, měly špatné svědomí, že nám ublížily a hledaly na nás chyby, aby omluvily svůj postup. Až když 17. listopadu 1939 nacisté zasáhli proti českým vysokým školám, byl ve Francii zřízen národní výbor československý. Ten pak po Hitlerově vítězství ve Francii přesídlil do Anglie, kde bylo také v roce 1940 ustanoveno prozatímní státní zřízení ČSR a Beneš byl jeho představitelem jako prezident. S ČSR byli exiloví politici v kontaktu pomocí rozhlasu. Beneš se pomalu propracovával k mezinárodnímu uznání, avšak Velká Británie si stále držela odstup. Potřebné uznání se Benešovi dostalo až v polovině roku 1941, kdy Hitler porušil 2 roky starou smlouvu se Sovětským svazem a překročil sovětské hranice. Sovětský svaz, Velká Británie a USA pak dali uznání české exilové vládě a právní kontinuitě státu. Další slabinou Benešova jednání byla nedostatečná aktivita domácích odbojových sil. Proto vznikl v úzkém kruhu kolem Beneše plán atentátu na jmenovaného říšského protektora R. Heindricha, který měl oživit domácí odboj. Atentát byl spáchán 27. května 1942 Gabčíkem a Kubišem. Odplata nacistů však byla velká, bylo vyhlášeno stanné právo, docházelo k popravám a byly vypáleny Lidice a Ležáky. Mělo to však také

za následek odvolání souhlasu Velké Británie i Francie s Mnichovskou dohodou. Beneš se stále snažil udržet dobré vztahy se západem i východem, v rámci této koncepce v prosinci 1943 podepsal v Moskvě smlouvu o vzájemné pomoci a poválečné spolupráci. Přecenil však své znalosti sovětské politiky a především to, že pohrdali suverenitou a malými národy. Beneš si byl v té době však zahraničním směřováním jist a viděl se jako experta na vztahy mezi západem a Moskvou. Do osvobozeného Československa se Beneš z exilu vracel přes Moskvu, kde sestavil vládní program po jednání s představiteli komunistické strany ČSR. Tehdy si přál silnou pozici Moskvy v Evropě a věřil, že smlouvou se Sovětským svazem zabezpečil Československo před Němci i možnou sovětizací. Optimisticky věřil, že se podaří zachovat demokracii. 7. května 1945 pak byla podepsána kapitulace Německa a druhá světová válka skončila (Dr. Edvard Beneš - život a dílo, 2005).

Beneš se do Prahy po válce vrátil jako prezident a byl obyvatelstvem vítán. Ihned jednal a podepsal prezidentské dekrety jako logický důsledek války, které znamenaly vysídlení německé menšiny. ČSR tak ztratila 2,25 milionu obyvatel, ale získala národnostní homogenitu. Beneš dále věřil v realizaci socialistických opatření a zestátnování majetku, které probíhalo i na západě. Došlo však k velkému vzestupu levice. 20. února 1948 podali ministři demokratických stran demise. Mysleli, že urychlí proces k vyhlášení nových voleb, kde komunisté již neuspějí. Netušili však, že dojde k rozhodujícímu střetnutí. Konala se prokomunistická masová shromáždění a pod vlivem celkové situace Beneš nakonec demise přijal a jmenoval nové ministry podle Gottwaldova návrhu. Beneš se ještě snažil pracovat, ale nakonec ho přemohl pocit bezmoci a abdikoval z funkce prezidenta 7. července 1948. Byl všemi událostmi opět zklamán a jeho zdravotní stav se rychle zhoršoval. Zemřel 3. září 1948 v Sezimově Ústí (Drha a Kolář, 2004).

Ostatky prezidenta byly vystaveny ve vile 5. září 1948 a přišlo se s ním rozloučit přibližně 50 000 lidí z celé republiky. Poté byl dopraven do Prahy, kde se s ním loučily další statisíce obyvatel. Pochován byl do připravené hrobky v Sezimově Ústí, jak bylo jeho přáním (Čechurová a kol., 2009).

5.2 Hana Benešová

Hana Benešová, rozená Anna Vlčková, se narodila 16. 7. 1885 v Domaslavicích u Oseka do skromných poměrů. Měla dva bratry, Václava a Josefa. Rodina se často stěhovala, své dětství prožila Anna Vlčková většinou v Táboře, kde navštěvovala i základní školu. V průběhu studia se přestěhovali do Slaného kvůli pracovnímu úrazu otce a jeho odchodu do invalidního důchodu. Otec zde zemřel ve 49 letech. Anna byla velmi dobrá studentka.

V jejich čtrnácti letech si ji adoptovala nevlastní sestra jejího otce, Eva Šulcová, která ji umožnila vzdělání. Bydleli spolu v Praze u pražského policejního ředitele Václava Oliče, který si nakonec obě vzal pod svou ochranu. Kolovali zvěsti, že Václav Olič je možná pravým otcem Anny Vlčkové, ale zda to je pravda, se dodnes neví. Anna Vlčková si takto našla i svou nejlepší kamarádku, byla to Oličova dcera, také jménem Anna. Spolu se v roce 1905 rozhodly vydat do Paříže, kde se pak Anna Vlčková seznámila s Edvardem Benešem. Anna Vlčková byla vysoce inteligentní žena, naučila se anglicky i francouzsky, zvládala společenskou etiketu (Hrabica a Hrabica, 2005).

S Edvardem Benešem měli velmi harmonické manželství a Hana byla vzornou ženou, dokázala se starat o domácnost a zároveň být Edvardovi intelektuální partnerkou. Jejich manželství však zůstalo bezdětné, Hana několikrát potratila, její zdraví bylo zřejmě podlomeno pobytem ve vězení v době první světové války a u Edvarda se také začínaly objevovat první zdravotní potíže. Hana o to více pečovala o svého manžela, obklopovali se příbuznými a přáteli a věnovali se svému psovi. Hana se zvládala přizpůsobovat všem situacím, do kterých se během života zasaženého dvěma světovými válkami dostali. Dokázala stejně dobře vést skromnou domácnost v exilu v Londýně jako vystupovat v roli první dámy a stále vytvářela upracovanému manželovi příjemné domácí prostředí (Čechurová a kol., 2009).

5.3 Domov manželů Benešových

Manželé Benešovi nejprve bydleli v pronajatém domě na Vinohradech, ze kterého se po vzniku republiky přestěhovali na Pražský hrad, kde ve 20. letech sídlilo ministerstvo zahraničí. Částečně pobývali také na zámku v Ploskovicích. Oba ale toužili po vlastním domově a tak se dali do hledání vhodného místa. Našli parcelu v pražském Bubenci v ulici Na Zátorce, kde si zařídili první vlastní společné bydlení. Hana si vzala na starost výbavu domu a velmi ji tato činnost bavila.

Na Zátorce se jim líbilo, ale stále nepřestávali koukat po vhodném místě pro venkovské sídlo, kde by našli skutečný odpočinek od starostí a ruchu velkého města. Správné místo našli právě u Sezimova Ústí. Tento kraj byl oběma manželům blízký, Hana trávila dětství v nedalekém Táboře a Edvard měl nedaleko svého bratra Bedřicha, kterého zde často navštěvoval (Čechurová a kol., 2009). Pozemek ležel přímo na soutoku řeky Lužnice a Kozského potoka, a to na jih od Kozského potoka a na východ od Lužnice. Nacházelo se zde návrší, na které v srpnu roku 1929 vystoupal Edvard Beneš při procházce se svojí ženou a přáteli manželi Strimplovými a prohlásil, že na tomto místě si postaví nový dům. Edvard

Beneš nebyl první, koho toto místo zaujalo, od pradávna se mu totiž říkalo Kazatelna, protože odsud kázal Jan Hus.

Ludvík Strimpl, přítel manželů Benešových, který byl v té době diplomatem stejně jako E. Beneš, se rozhodl na dotaz Beneše na tomto místě také postavit vilu. K tomuto nápadu se později přidal i Zdeněk Fierlinger, se kterým se Beneš také stýkal v pracovním i osobním životě. Nabídl se také, že projekt vily a její stavbu nechá provést svého bratra Otokara Fierlingera. Ten však nakonec díky nedostatku zkušeností pro návrh reprezentativních sídel odmítl (Drha a Kolář, 2004). Otokar Fierlinger nabídl projekt svému příteli Petru Kropáčkovi, který nakonec dům skutečně navrhl.

Jak o Edvardu Benešovi napsal jeho přítel Karel Čapek, cítil se opravdu doma právě ve svém venkovském sídle v Sezimově Ústí. Do zařizování interiéru vily se opět pustila Hana Benešová a povedlo se jí velmi vkusně skloubit dohromady rozličné kusy cenného nábytku a předmětů z různých historických období. Benešovi se podíleli jak na projektování domu, tak na návrhu zahrady, který Otokar Fierlinger během celého jejich života zde upravoval podle jejich požadavků. Na zahradnických pracích se velmi rádi vlastnoručně podíleli. Zahrada se stala jejich koníčkem a práce na ní jim poskytovala uvolnění od starostí spojených především s Edvardovou politickou kariérou (Čechurová a kol., 2009). Dochovala se celá řada fotografií dokumentujících jejich činnosti v zahradě, například obrázek č. 9 a 10.

Obrázek č. 9: Manželé Benešovi v zelinářské zahradě v roce 1933, převzato z (Drha a Kolář, 2004)

Obrázek č. 10: Série fotografií E. Beneše pracujícího v zahradě u Lužnice z roku 1935, foto Karel Hájek, převzato z (Drha a Kolář, 2004)

Ludvík Strimpl byl malíř, který se postupně dal na diplomatickou kariéru. Sousedství s ním bylo bezproblémové, rodiny se přátelily. Strimplova vila ležela mezi Benešovou a Fierlingerovou. Zdeněk Fierlinger se nejprve řadil mezi blízké přátele Edvarda Beneše, avšak sousedství tento vztah příliš nepotvrdilo. Ukázalo se, že Fierlingerovi byli velmi zvědaví a šetřiví lidé, dokonce se tradovalo, že chodili často k Benešovým bez pozvání na návštěvu v době oběda či večere, aby byli pozváni k jídlu. A tak se Benešovi postupně

začali stýkat spíše s rodinou Otokara Fierlingera. Druhá světová válka znamenala definitivní rozpad přátelství mezi Edvardem Benešem a Zdeňkem Fierlingerem, když se Beneš vrátil z exilu, nechal mezi jejich vilami vystavět plot jako jakýsi symbol jejich neporozumění (Drha a Kolář, 2004).

6 Vila

Ludvík Strimpl si svou vilu navrhl sám, Zdeňk Fierlinger o návrh požádal svého bratra Otokara. Manželé Benešovi měli o svém vysněném venkovském sídle jasnou představu, kterou jim nakonec splnil architekt Petr Kropáček. Právě Benešově vile je věnovaná tato kapitola.

6.1 Autor projektu Petr Kropáček

Petr Kropáček (1889 – 1931) byl architekt a zároveň umělec. Napsal několik divadelních her, například hru Stavba, která se setkala s úspěchem a dále hru Mystifikace a Člověk všemi mastmi mazaný (Hrabica a Hrabica, 2005). Sám hrál v letech 1911 až 1913 v Lyrickém divadle a Divadle umění. Studoval na ČVUT architekturu a pozemní stavitelství, kde se názorově sblížil s Pavlem Janákem, Bohumilem Kubištou, Vlastislavem Hofmanem a Josefem Gočárem. Jeho první návrh je z roku 1913, kdy navrhl budovu spořitelny v Pardubicích v osobitě kubistickém stylu, návrh byl otištěn v prestižním časopise Umělecký měsíčník. Jeho dalším kubistickým projektem byl návrh několika kusů nábytku, které byly vystaveny na výstavě Spolku výtvarných umělců Mánes v roce 1917. Výrobu nábytku chtěl zmodernizovat, vedl s Janákem a Gočárem Pražské umělecké dílny. Za první světové války žil se svou rodinou v Argentině a Bolívii a po svém návratu do Československa v roce 1920 založil projekční kancelář, která se pod jeho vedením podílela na řadě projektů, jmenovitě například výstavba areálu Lázní Bohdaneč, adaptace budovy ministerstva veřejných prací, realizace kolonie hornických domů v severních Čechách a dále výstavba činžovních domů v Praze a Náchodě (Drha a Kolář, 2004). V této době se jeho umělecké názory velmi změnily. Začal vyznávat čistě puristický styl, tedy architektonický směr snažící se o čistotu slohu bez jakýchkoli ozdob. V jeho dílech se objevuje moderní jednoduchost, která směřuje až k funkcionalismu (Hrabica a Hrabica, 2005). Mezi jeho nejzajímavější stavby v puristickém stylu patří pražský nájemní dům

Obrázek č. 11: Petr Kropáček v roce 1912, převzato z (Drha a Kolář, 2004)

v Trojanově ulici čp. 336 z let 1928 až 1929 (Drha a Kolář, 2004). Dále také navrhl a realizoval interiér Komorního divadla v Praze. V tehdejší době se architekti velmi starali o vnitřní podobu svého díla, do návrhů byly zahrnovány i ty nejmenší detaily jako kování na dveřích a oknech, tepelné radiátory atd. Jde o období, kdy vznikaly mimo jiné známé vily Tugendhat a Loosovy vily v Praze-Střešovicích (Hrabica a Hrabica, 2005). Petr Kropáček žil bohémským pražským životem, ale rád také na venkově rybařil. Byl v národně socialistické straně. Historiky ze svého života publikoval v rubrice o známých osobnostech v národněsocialistickém Českém slovu (Drha a Kolář, 2004). Bohužel se nedožil dokončení vily v Sezimově Ústí, jelikož ve svých 42 letech spáchal sebevraždu.

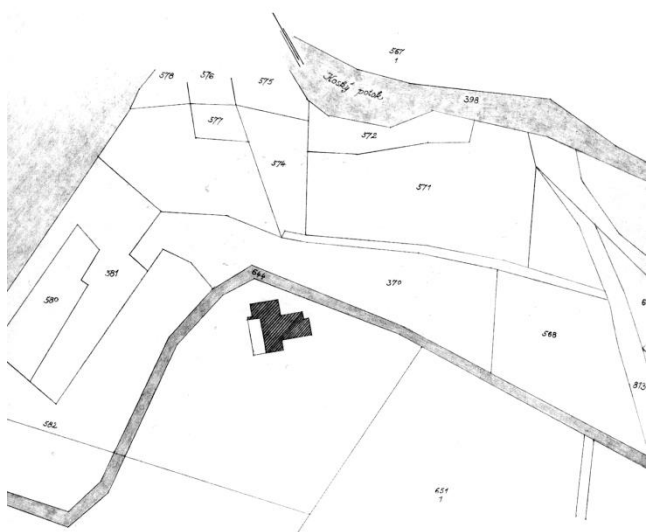
Manželé Benešovy architektovi do projektu mluvili, chtěli dům dle vlastních představ. Při jejich cestách je zaujala venkovská stavení na jihu Francie a chtěli nechat vilu vystavět v podobném stylu, tedy zejména hladké zdi, nízkou střechu a prosluněné místnosti. Petr Kropáček musel po každé konzultaci s manželi Benešovými projekt předělávat (Drha a Kolář, 2004). Do vývoje projektu zasahovali i přátelé Benešových, mezi nimi i tehdejší prezident T. G. Masaryk, který doporučil, aby vila byla důstojnější a větší, hodna oficiálních návštěv (Čechurová a kol., 2009). Úpravy projektu pokračovaly i při jeho stavbě a vila dostala i několika přestaveb v pozdějších letech, jak bude uvedeno dále.

6.2 Stavba

Stavba vily započala již v srpnu roku 1930, a to i přes počáteční zdržení při vykupování pozemků, které nenáležely městu Sezimově Ústí, ale Táboru. Stavební povolení bylo vydáno za předpokladu, že všichni 3 noví vlastníci pozemků obnoví ve Starotáborském lese cestu k řece Lužnici, protože jejich pozemky zaberou stávající polní cestu využívanou veřejností.

Během stavby se oba z manželů Benešových na místě několikrát objevili a sledovali probíhající práce a i za pochodu prováděli úpravy projektu. Dále byla přikoupena svažitá parcela na severozápadě. Kolaudace vily proběhla v srpnu roku 1931, bylo uvedeno, že v novostavbě se nachází 14 obytných a 30 neobytných místností (Hrabica a Hrabica, 2005). Ještě téhož roku byly instalovány okenice nejen na jihozápadní fasádu dle projektu, ale také do patra vily a v přízemí u oken haly a Benešovy pracovny, a to na doporučení L. Strimpla, jelikož se fasády domu zdály příliš strohé (Drha a Kolář, 2004).

6.3 Popis architektury

Obrázek č. 12: Situační plán pozemků s vilou z roku 1930, převzato z (Drha a Kolář, 2004)

Vila je orientována zhruba o 45° vůči světovým stranám, má tak severozápadní, severovýchodní, jihovýchodní a jihozápadní průčelí. Její umístění a orientace je vidět na obrázku č. 12.

Původní podoba vily podle projektu Petra Kropáčka je patrná z dobových fotografií i z výkresů architekta. Jde o dvoupodlažní částečně podsklepenou stavbu, výšky místností jsou navrženy různě a vzniká tak velmi zajímavý členitý interiér

s mezipatry. Různé úrovně stropů se promítají i do vnější podoby vily, je patrná odlišná výška střech i oken. Stavba je složena ze dvou členitých křídel, jedno z nich je orientované k městu a druhé k Lužnici. Vila po výstavbě působila poměrně stroze, a proto došlo v následujících letech k několika úpravám, které budou popsány dále (Drha a Kolář, 2004).

Obrázek č. 13: Jihozápadní průčelí před úpravou v roce 1937, převzato z (Drha a Kolář, 2004)

Obrázek č. 14: Současná podoba jihozápadního průčelí, zdroj: vláda.cz

V dnešní podobě vily se promítají všechny následné úpravy a dostavby, včetně těch provedených po smrti Edvarda Beneše. Jihozápadní průčelí je orientované k řece Lužnici, nejvýraznějším prvek je zde obloučková lodžie nad venkovní terasou. Ta byla dostavěna v roce 1937 na návrh Otokara Fierlingera spolu s několika dalšími úpravami. V původním návrhu terasa nebyla nijak zakrytá a již brzy se ukázalo, že v létě se na ní kvůli slunci nedá pobývat a zároveň se velkými francouzskými okny na terase přehřívají místnosti v přízemí domu. Nad terasu tedy byla instalována vysunovací markýza, avšak později byla nahrazena

právě zmiňovanou lodžii, nad kterou vznikl balkón. Zároveň se zrušily balkony současné, balkon umístěný vlevo na obrázku č. 13 byl zastavěn obytnou místností a malý balkon vpravo byl nahrazen francouzským oknem. Terasa se nachází lehce nad terénem a vede z ní schodiště na travnatý palouk před ní (Drha a Kolář, 2004).

Obrázek č. 15: Severozápadní průčelí v roce 1931 dle původního Kropáčkova návrhu, převzato z (Drha a Kolář, 2004)

Obrázek č. 16: Severozápadní průčelí s dostavěnou verandou v roce 1936, převzato z (Drha a Kolář, 2004)

Obrázek č. 17: Dnešní podoba severozápadního průčelí vily se sallou terrenou, zdroj: vlada.cz

Obrázek č. 18: Pohled na patio z prvního patra vily, zdroj: vlastní

Severozápadní průčelí prošlo také značnými úpravami. Nachází se zde samostatný vstup ze dvora

sloužící především pro personál, který je součástí

křídla situovaného k městu. Dvůr je ohraničen zdí s obloukovým průchodem, která navazuje na čelo druhého křídla budovy. Toto čelo bylo původně velmi strohé, v roce 1936 však k němu byla vybudována zděná veranda a k oknům přidány okenice (obrázky č. 15 a 16). Přestavba tohoto průčelí v roce 1936 pokračovala úpravou dvora, opět na návrh Otokara Fierlingera. Došlo zde k instalaci kašny, která povýšila dvorek na patio a dále k přestavbě garáže na altán (obrázek č. 18). Ihned následující rok, tedy 1937, došlo k přestavbě verandy. Vznikl zde celý nový trakt se sallou terrenou v přízemí a s obytnou místností nad ní (obrázek č. 17). Salla terrena opakuje motiv oblouku, který byl použit u lodžie. Šlo prý o přizpůsobení vily s mediteránním charakterem typické jihočeské architektury podloubí. Dostavbou tohoto traktu vynikla nestejná výška střech odpovídající členitému uspořádání uvnitř vily (Čechurová a kol., 2009).

Obrázek č. 19: Severovýchodní průčelí s treláží v roce 1936, převzato z (Drha a Kolář, 2004)

Obrázek č. 20: Současná podoba severovýchodního průčelí, zdroj: vlastní

Severovýchodní průčelí je viditelné při příjezdu k vile. V původním projektu zde byla navržena garáž uvnitř vily. Již při výstavbě se však přistoupilo k alternativnímu řešení a garáž vznikla samostatně u dvora a v domě byla místo ní zřízena místnost pro domovníka. Krátce po dostavění domu byly i na tuto fasádu instalovány okenice a navíc zde i treláže, ke kterým se vysadily popínavé rostliny (obrázek č. 19). Tyto drobné úpravy navrhl Ludvík Strimpl, aby bylo zmírněno strohé vyzářování vily. Dále je na tomto průčelí vidět drobné závěťří u vchodu s obloukovým klenutím navržené již Petrem Kropáčkem. Dnes je zde však zcela jiné závěťří, jelikož v 70. letech, kdy vila sloužila předsednictvu vlády ČSSR, došlo k jeho necitlivému rozšíření a bylo využito jako kryté parkovací stání (Drha a Kolář, 2004), viz obrázek č. 20.

Obrázek č. 21: Jihovýchodní průčelí vily v roce 1936, garáž přestavěná na altán, převzato z (Drha a Kolář, 2004)

Obrázek č. 22: Současná podoba jihovýchodního průčelí vily s dostavbou ze 70. let, zdroj: vlada.cz

Na jihovýchodním průčelí (obrázky č. 21 a 22) vily se nachází hlavní vchod se závěťřím, které je zmíněno v předchozím odstavci. Fasáda byla opět zjemněna okenicemi a treláží popnutou rostlinami. Před tímto průčelím se nacházel malý plac, jehož dominantou byla kašna. Dnes je tento dojem narušen přestavbou závěťří ze 70. let (Čechurová a kol., 2009).

Jak již bylo výše zmíněno, v 70. letech 20. století podlehla vila rekonstrukci. V té době byla majetkem Úřadu předsednictva vlády ČSSR. Kromě výstavby závětrí nedošlo k větším stavebním změnám, vila však byla omítnuta světle hnědou barvou a zelené okenice natřeny na hnědé, dále došlo k odstranění treláží a výměně prejzové střešní krytiny za měděný plech. Velké změny se odehrály v interiéru vily, kde byla odstraněna většina vybavení. Podobné úpravy byly provedeny i na správní vile na kraji pozemku (Drha a Kolář, 2004).

V roce 2000 byla vila prohlášena Ministerstvem kultury za kulturní památku. V té době měla stále podobu z roku 1977. Na popud tehdejšího předsedy vlády Mirka Topolánka byla vila v letech 2006 až 2009 rekonstruována a byla z velké části obnovena její podoba z let před rokem 1977. Fasáda vily byla podle dobových fotografií upravena zpět na světle žlutou se zelenými okenicemi. Byla zde však ponechána stavební úprava závětrí u hlavního vchodu, která se prý v užívání osvědčila. Projekt na obnovu interiéru vytvořil architekt Orlin Ilinčev, některé příčky musely být zbourány, jiné dostavěny, bylo zrušeno tmavě hnědé obložení místností a bylo do nich v co největší míře navraceno původní vybavení ze 30. let (Úřad vlády České republiky, 2016).

6.4 Provoz a využití

Zpočátku manželé Benešovi ve vile trávili hodně času, pobývali zde o víkendech a také zde trávili dovolené. Byli u místních lidí oblíbení, jelikož se zajímali o vývoj Sezimova Ústí a výrazně na něj i přispívali. Za přispění Benešových peněz zde bylo například vystavěno fotbalové hřiště, provedena elektrifikace nebo postaven most přes Kozský potok (Čechurová a kol., 2009). Při svém pobytu ve vile se manželé Benešovi scházeli s přáteli a příbuznými. Z přátel to byli jejich sousedé, Strimploví a Fierlingerovi, dále také Otokar Fierlinger a Jan Masaryk a mezi příbuznými zejména rodina od bratra Edvarda Beneše, Bedřicha.

Když se Edvard Beneš stal 18. prosince 1935 druhým československým prezidentem, mohl si pro své letní sídlo vybrat zámek v Lounech nebo zámek v Brandýse nad Labem. On to ovšem odmítl a zůstal věrný své vile v Sezimově Ústí. Tím vila získala nové postavení, stala se dějištěm pro mnoho významných návštěv a byla rekonstruována, aby unesla větší počet pracovníků, mimo jiné prezidentovy ochrany. Spolu s vilou se postupně měnil i charakter celého Sezimova Ústí, které nabylo na vážnosti a stalo se z něj skoro desetitisícové město. V té době se začaly šířit pomluvy o Benešových, zejména o přepychu, ve kterém prý žijí. Mluvilo se zejména o početném personálu. Šlo však skutečně jen o pomluvy, počet úředníků a služebníků nebyl vyšší než se nyní stará o současné ústavní činitele (Hrabica a Hrabica, 2005).

Roku 1938 Edvard Beneš i s manželkou odjel do exilu do Velké Británie, kde pobývali až do konce druhé světové války. V Sezimově Ústí zanechali část zařízení vily, dále rozsáhlou knihovnu a drobné památky jako Benešova státní vyznamenání, řády a pamětní medaile. Jakmile se nacisté zorientovali, obsadili Fierlingerovu vilu. Benešova vila byla další v pořadí, gestapo ji prohledalo v dubnu 1939 a v květnu téhož roku se již začala vyklízet. Na podzim pak přišlo i na Strimplův dům, který byl taktéž obsazen gestapem. Většina vybavení Benešovy vily včetně knih se již nikdy nenašla. O tom co se zde dělo během druhé světové války není příliš mnoho informací, jelikož místní obyvatelé neměli přístup do vily ani zahrady (Hrabica a Hrabica, 2005). Z počátku se ve vile zřídilo vedení wehrmachtu, které zde sídlilo jen několik měsíců, než bylo převeleno. Od té doby až do roku 1942 byla vila prázdná, poté v ní nacisté zřídili vojenskou školu (Drha a Kolář, 2004). V roce 1944 zde byly německé těhotné ženy, mluví se o tom, že zde docházelo ke sblížení vybraných německých žen a „hrdinů“ z fronty a vznikali tak potomci árijské rasy. Členové gestapa z vily utekli v dubnu a květnu roku 1945 (Hrabica a Hrabica, 2005).

Po konci druhé světové války se Edvard Beneš do vily vrátil a opět zde trávil jako prezident své volné dny. Ovšem ani toto příjemné období netrvalo dlouho, jelikož se v roce 1948 ujali moci komunisté a Beneš se ve vile usadil natrvalo a 3. září 1948 zde zemřel.

Ve vile dále pobývala Hana Benešová, která svého manžela přežila o 25 let. Ve své závěti uvedla, že vilu i přilehlé pozemky odkazuje Muzeu husitského revolučního hnutí v Táboře a přeje si, aby je muzeum dle svého uvážení určilo ve prospěch naší kultury. Podobně se vyjádřil i sám Edvard Beneš, který na sklonku života prohlásil, že si přeje, aby její budoucí generace poznaly jako živou osobnost v prostředí, kde pracoval, žil a které měl rád. Za života Hany Benešové byla hrobka přístupná veřejnosti (Čechurová a kol., 2009).

Hana Benešová zemřela v roce 1975 a byla pohřbena tajně, jelikož komunisté měli obavy, aby tato událost nevyvolala další rozbroje. Její urna tedy byla 6. 6. 1975 pouze vložena do hrobky. V té době se stal neoprávněným vlastníkem vily Úřad vlády ČSSR a přístup k hrobce byl veřejnosti odepřen, došlo k uzavření celého areálu (Národní muzeum, 2017).

Veřejnosti byla část zahrady s hrobkou opět zpřístupněna až 24. 3. 1990. Následně po rekonstrukci v letech 2006-2009 došlo i k úpravě návštěvnického režimu a začaly se konat komentované prohlídky i v samotné vile. Areál byl rozdělen na dvě části, na spodní část s hrobkou a památníkem E. Beneše a na horní zbylou část s vilou. Zahrada s hrobkou a památníkem byla otevřena od března do listopadu od 10 do 16 hodin. Druhá část zahrady s vilou byla přístupná pouze poslední víkendy v měsíci formou organizovaných prohlídek

s odborným výkladem, a to jen v letní sezoně. Pohybovat se samostatně v zahradě nebylo možné, v rámci prohlídky se konala pouze malá venkovní procházka.

V současné době došlo při příležitosti 100. výročí vzniku Československa a 70 let od smrti E. Beneše k podepsání memoranda o spolupráci mezi Úřadem vlády a Národním muzeem kvůli zajištění pravidelného a častějšího konání prohlídek. Dokument byl podepsán 15. března 2018 a zajištění bohatšího návštěvnického režimu bude probíhat již od 6. dubna roku 2018 (Úřad vlády České republiky, 2016).

7 Zahrada

Obrázek č. 23: Celková situace - současný stav, zdroj: vlastní

Zahrada, neboli celý areál přilehlý k vilám, tvoří několikahektarový prostor (obrázek č. 23), který byl v průběhu let upravován nejprve samotným autorem na přání majitelů a později podle toho, co zrovna konkrétní využití vily vyžadovalo. V této kapitole jsou popsány hlavní úpravy až po současný stav.

7.1 Původní podoba

Obrázek č. 24: Letecký snímek areálu z roku 1937, převzato z (Čechurová a kol., 2009)

Otokar Fierlinger navrhoval nejen zahradu k vile Edvarda Beneše, ale vytvářel celkový koncept propojující všechny tři vily, přičemž uplatnil svůj urbanistický cit. To vše, zdá se, probíhalo až na místě. Žádné plány zahrady se totiž nedochovaly a pravděpodobně je autor ani nevytvořil (Drha a Kolář, 2004). Autor zde opět ukázal, že i rozlehlý prostor dokáže přirozeně rozčlenit na kompoziční celky, každé z vil vytvořit vlastní soukromý i reprezentativní prostor a zároveň celý park začlenit do okolní krajiny.

Celková plocha zahrad měla rozlohu 8,5 ha. Zahradní úprava byla koncipována převážně v přírodně krajinářském stylu, její stav několik let po založení můžeme vidět na obrázku č. 24. Jak je však pro Fierlingera typické, v zahradě se prolíná pravidelné a nepravidelné uspořádání (Zámečník, 2016). V dalším textu se zaměříme především na zahradní úpravu související s vilou Edvarda Beneše.

Pravidelnost a formální úprava s ní spojená se projevovala především v bezprostřední blízkosti vily, při jejímž projektování již bylo počítáno s návazností na zahradu. Vila má tedy několik napojení do zahrady - je to několik vchodů a zejména obytná terasa navazující

na reprezentativní místnosti v domě spolu se sallou terrenou před severozápadním průčelím. Dalším propojením je venkovní prostor před vchodem pro personál, tedy patio s vodním prvkem, vedle kterého byl koncipován altán s posezením (Drha a Kolář, 2004). Vila byla do zahrady vtažena také trelážemi s popínavými rostlinami, které byly instalovány na některé její fasády. Architekt Fierlinger toto propojení podpořil návrhem zahradních partií přímo navazujících na jednotlivé vchody a pohledy z významných míst vily (Zámečník, 2016).

Z formálního uspořádání v blízkosti vily zahrada pomalu přechází do volnějších tvarů, přes skupinky dřevin a travnaté palouky až do lesního charakteru. Na pozemku se původně z části rozléhal Starotáborský les tvořený především borovicemi s příměsí listnatých stromů a smrků a z části pozemek tvořili louky, pole a břehy řeky Lužnice. Na březích převládaly vrby *Salix fragilis* a olše *Alnus glutinosa*, uspořádané v liniových pásech (Čechurová a kol., 2009).

Obrázek č. 25: Březová alej u tenisového kurtu v roce 1958, převzato z (Drha a Kolář, 2004)

Obrázek č. 26: Řada sloupovitých dubů u Kozského potoka, zdroj: vlastní

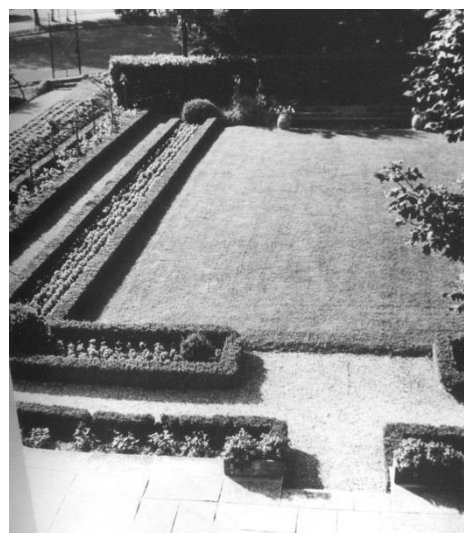
Na zahradě byly sázeny skupinky dřevin převážně domácích druhů, jako je smrk *Picea abies*, modřín *Larix decidua*, dub *Quercus robur* nebo bříza *Betula pendula*. Dále zde bylo navrženo několik alejí a stromořadí také z bříz, a to u tenisového kurtu (obrázek č. 25), poté u domu správce směrem k hospodářským budovám a také od vily

manželů Strimplových směrem na východ k lesní partii. Vysazeno bylo samozřejmě i množství cizokrajných dřevin, ovšem byly tak vhodně vybrány, že zapadají do přírodního vzezření zahrady. Byly to zejména skupiny smrků *Picea pungens* a douglasek *Pseudotsuga menziesii*, dále také několik jedlovců *Tsuga canadensis*. Jak byly hmoty dřevin rozmístěné je přibližně čitelné z leteckého snímku z roku 1937 (obrázek č. 24). Podél Kozského potoka ve spodní části zahrady bylo založeno stromořadí z pyramidálních dubů *Quercus robur* cv. *Fastigiata* (obrázek č. 26), které navazovalo na liniové pobřežní porosty, jež byly jako vzrostlé stromy dominantním prvkem v době zakládání zahrady. Další stromové skupiny vytvářely přirozenou hranici mezi jednotlivými vilami (Čechurová a kol., 2009).

Aby celé dílo bylo funkční, bylo zde především potřeba kvalitního návrhu cestní sítě. To se Fierlingerovi podařilo, vytvořil promyšlený systém pěšin, příjezdových cest, schodišť a stezek. Hlavní parková cesta vedla přes všechny pozemky k řece a na ní se napojovaly vedlejší cesty od domů a od řeky. Tyto cesty jsou vedeny obloukovitě nebo vlnovitě, jak odpovídá přírodně krajinářskému stylu, ve kterém byla celá zahrada založena. Zároveň zde však Fierlinger použil prvek cest barokních, a to uspořádání do vějíře. Vějíř zde tvoří dvě cesty vycházející od tenisových kurtů a na jejich bázi je vytvořen oblouk. Cesty jsou zakončeny odpočívadly s výhledem na vilu, jako na dominantu zahrady. Prvek oblouku byl v zahradě několikrát zopakován. V tomtéž tvaru je také vyvedeno odpočívadlo na Kazatelně, prostor v místě poblíž příjezdové cesty k vile, kde se nachází busta T. G. Masaryka a také odpočívadlo v dolní části zahrady se sochou husitského bojovníka od J. V. Duška (Drha a Kolář, 2004).

Obrázek č. 27: Kašna před hlavním vstupem v roce 1932, převzato z (Drha a Kolář, 2004)

Obrázek č. 28: Travnatý parter s rabatovými záhony a jezírkem v zadní části v roce 1947, převzato z (Drha a Kolář, 2004)

Vraťme se nyní do blízkého okolí vily a popišme zde vzniklou zahradní úpravu. Před hlavním vstupem do vily se nacházela travnatá plocha, uprostřed níž stála kašna jako okrasný prvek tohoto prostoru (obrázek č. 27). Zde se také nacházela příjezdová cesta vedoucí od brány, tato část tedy patřila k nejméně využívaným a byla oddělená řadou sloupovitých konifer, konkrétně *Thuja occidentalis* cv. Malonyana. Sloupovité konifery se v blízkosti vily ještě několikrát opakovaly, byly využity pro podtržení mediteránního charakteru a nahrazovaly středomořské cypřiše nevhodné pro naše klima. Kromě zmíněných zeravů byly použity i sloupovité kultivary balkánských smrků *Picea omorica* a topoly *Populus nigra* cv. Italica. Za řadou zeravů pak začínala soukromá část zahrady květinovým parterem

(obrázek č. 28), který byl ohraničen cestami s rabatovými záhony a lemován obrubou ze zimostrázu. Ukončen byl parter okrasným bazénem a opět skupinkou smrků *Picea abies*, vytvářejících hranici mezi parterem a tenisovým kurtem. Tenisový kurt zde byl vybudován ihned po zahájení výstavby domu v roce 1931, Edvard Beneš zde rád hrál se svými přáteli (Čechurová a kol., 2009).

Obrázek č. 29: Okrasný bazén navazující na terasu před jihozápadním průčelím, zdroj: vlastní

Obrázek č. 30: Travnatý palouk před jihozápadním průčelím, vlevo skupina borovic s keramickou vázou, vpravo *Acer platanoides*, zdroj: vlastní

Dalším okrasným prvkem byl zahradní bazén s trvalkovými záhony navazující na terasu před jihozápadním průčelím vily, který lze vidět na obrázku č. 29. Zde byla původně vybudována i první skalka přiléhající ke schodišti, které vedlo na palouk před terasou (obrázek č. 12). Schodiště bylo lemováno dekorativní zídkou z lomového kamene (Drha a Kolář, 2004). Květinový parter s okrasným bazénem, bazén u terasy a schodiště s alpinem vytvářely nejintimnější část zahrady, v jejímž středu byl vysazen javor *Acer platanoides*, který je zde dodnes, jak je vidět na obrázku č. 30 (Čechurová a kol., 2009).

Obrázek č. 31: Vyhlídka na Kazatelně před severozápadním průčelím vily v roce 1932, převzato z (Drha a Kolář, 2004)

Obrázek č. 32: Manželé Benešovi v Růžovně, převzato z (Drha a Kolář, 2004)

Poblíž domu, před sallou terrenou, byla koncipována vyhlídková oblouková terasa nad Kazatelnou, ze které bylo vidět na soutok řeky Lužnice a Kozského potoka a také na domky na protějším břehu. Odsud pak vedla cesta po svahu níže k terase s pergolou, zvanou růžovna, jelikož se zde pěstovaly různé druhy růží (obrázek č. 30). Z růžovny se pak mohlo pokračovat do spodních partií zahrady a to jak k řece, tak k potoku (Drha a Kolář, 2004).

Obrázek č. 33: Lesní část zahrady s mlatovými cestami v roce 1936, převzato z (Drha a Kolář, 2004)

Obrázek č. 34: Altán na palouku před lesní částí zahrady v roce 1958, převzato z (Drha a Kolář, 2004)

Na pozemky s vilami navazoval v jižní části Starotáborský les, který zároveň vytvářel východní clonu celého areálu oddělující jej od přilehlé komunikace. V této lesní partii byly vybudovány vycházkové cesty z mlatu, které rozdělávaly les na několik celků (obrázek č. 33). Zároveň byl les na pozemku rozšířen výsadbou nových stromů s podobnou druhovou skladbou, tedy zejména smrky *Picea abies* a borovice *Pinus sylvestris* doplněné *Pinus nigra* a douhlaskou *Pseudotsuga menziesii*. Nové partie byly vysazeny nad domkem správce směrem k lesu a také rozšířily les více do zahrady. V lesní části bylo zároveň koncipováno velké množství lesních rostlin a dokonce tzv. lesní alpinum (Čechurová a kol., 2009).

Kromě třech vil diplomatů se v areálu nacházelo poměrně velké množství dalších staveb. Již výše byl zmíněn například dům správce a některé altány. Zde si zahradní stavby probereme podrobněji. Dům správce neboli správní vila byla vybudována v roce 1936 a to na východním okraji pozemku. Nacházel se zde především byt domovníka a kancelář tajemníka prezidenta, dále také garáž a samostatný vjezd z ulice. V kolaudačním zápise je uvedeno, že dům obsahoval 6 obytných místností a 19 neobytných (Drha a Kolář, 2004). Svým vzhledem odpovídal dům Benešově vile a byl obklopen navrženou zelení, jak již bylo zmíněno, na jihovýchodě lesním porostem a na západ od domu by vysazeny tři lípy (obrázek č. 35). Dále na dům navazovala západním směrem březová alej vedoucí k hospodářským budovám zasazeným ve svahu. Z dalších hospodářských budov můžeme jmenovat skleník

se zelinářskou zahradou, který se nacházel naproti tenisovému kurtu směrem na jih. U Kozského potoka byla vybudována nádrž sloužící k chovu ryb pro kuchyň a také zde bylo vytvořeno malé přístaviště (Čechurová a kol., 2009), viz obrázek č. 36. V areálu se dále nacházelo několik altánů a pergol. Jmenována již byla tzv. růžovna, terasa s pergolou nacházející se o něco níže ve svahu pod Kazatelnou. Další zahradní stavbou byl altán ležící na palouku před lesní částí zahrady (obrázek č. 34). Sloužil především jako přístřeší pro prezidentovu ochranku. Koncipován byl také altán v dolní části zahrady poblíž řeky Lužnice, který sloužil zejména jako převlékárna pro koupání v řece (obrázek č. 38). Byl přímo vázán na skalku, která sem byla později přesunuta z místa před jihozápadním průčelím vily (Drha a Kolář, 2004).

Obrázek č. 35: Správná vila s lípami *Tilia cordata* v popředí, zdroj: vlastní

Obrázek č. 36: Přístaviště na Kozském potoce, v pozadí sloupovité duby, zdroj: vlastní

Obrázek č. 37: Pohled z alpina na vilu z roku 1948, převzato z (Drha a Kolář, 2004)

Obrázek č. 38: Pohled z alpina směrem k Lužnici, pod alpinem altán zvaný převlékárna, zdroj: vlastní

Původní skalka spolu se schodištěm a okrasnými zídkami byla brzy po založení zrušena a nahrazena pouze travnatým paloukem, který dával lépe vyniknout zahradnímu bazénu s trvalkami i samotné vile. Skalka byla vybudována nová a rozsáhlejší ve svahu

navazujícím na tento nově vzniklý travnatý palouk před jihozápadním průčelím vily (obrázek č. 37). Alpinum bylo vytvořeno z velkých kamenů, které byly svou velikostí vhodné pro takovéto měřítko a zároveň geologicky odpovídaly místu (Čechurová a kol., 2009).

Zahrada se začala zakládat již při výstavbě vily. Jak dokládají dopisy Hany Benešové, půda na pozemku byla chudá a kamenitá a musela být při realizaci zahrady vyměňována. Zároveň byly postupně mezi lety 1932 až 1937 přikupovány další pozemky, zejména směrem k potoku a k Starotáborskému lesu. Zahrada tak nakonec získala přírodní hranice, řeku Lužnici, Kozský potok a Starotáborský les. Spolu se zvětšováním rozlohy byly navrhovány nové zahradní partie a i upravovány stávající. Zahrada stále rostla a manželé Benešovi na ní pracovali spolu se svými přáteli a své potřeby konzultovali s Otokarem Fierlingerem (Drha a Kolář, 2004).

7.2 Hrobka

Místo, kde se bude nacházet hrobka, si Edvard Beneš vybral sám, chtěl být pohřben na své oblíbené zahradě. Ještě za svého života vyzval architekta Pavla Janáka, aby pro ni vypracoval projekt. Beneš vyjádřil představu, že by hrobka měla být zapuštěna do skály na Kazatelně a zakryta jen jednoduše kamenem, nechtěl žádnou velkolepou stavbu (Úřad vlády České republiky, 2016).

Obrázek č. 39: Hrobka manželů Benešových ve svahu pod Kazatelnou, zdroj: vlastní

Až krátce po Benešově smrti přijel architekt do Sezimova Ústí hrobku vyměřit. Při práci zjistil, že celý vrch Kazatelny je od své původní přírodní podoby již značně oddálen díky jeho terasovitému řešení. Usoudil tedy, že není vhodné hrobku umístit do skály, jak Beneš původně zamýšlel, ale bude umístěna na terase na okraji svahu a bude do něj zapuštěna. Také místo pro hrobku posunul více na sever než bylo původně v plánu, aby ležela opticky ve středu prostoru ohraničeného vegetací. Hana Benešová návrh schválila a hrobka tedy byla vybudována. Jako materiál byl použit lomový kámen, který se uplatnil již u jiných staveb v zahradě. Pro pohřeb Edvarda

Beneše 10. září 1948 byla hrobka provizorně upravena a zakryta dřevěným bedněním. Pavel

Janák později navrhl k hrobce přístřešek, který však byl nakonec rodinou Benešových odmítnut a hrobka byla na jejich přání ponechána nezakrytá. Místo dřevěného bednění byl hrob osazen dvěma vrstvami žulových desek a byla na něj nakonec (ne zcela podle představ autora) umístěna busta Edvarda Beneše od Karla Dvořáka, a to na přání Hany Benešové. Dále bylo nutné vyřešit přístup k hrobce. Ten architekt navrhl z přírodních schodů, tedy ne architektonicky pojatých, ale vytvořených z kamenů různých velikostí prorostlých různými rostlinami (Drha a Kolář, 2004).

Zajímavostí je, že realizaci celé hrobky financovala Hana Benešová sama z rodinných prostředků, stát se tedy nijak neangažoval ve věci hrobky druhého československého prezidenta.

7.3 Současný stav

Kompozice celého areálu tak jak jej Fierlinger zamýšlel je v současné době značně poškozená, přesto však na místě můžeme vidět kvality tohoto návrhu, které ani autor ani manželé Benešovi neměli možnost posoudit. Zahrada ve vzrostlém stavu, v jakém se nyní nachází, skvěle potvrzuje Fierlingerovy záměry. Kontrasty palouků a vzrostlé zeleně jsou nyní ještě umocněny, stejně tak průhledy ze zahrady i uvnitř ní. Hmoty dřevin jsou v rovnováze se stavbou vily a s nimi v pozadí vynikají detaily formálního uspořádání kolem domu, stejně tak drobné zahradní stavby.

Jak bylo výše zmíněno, autor navrhoval zahradní úpravu pro celý areál, který obsahoval všechny tři vily. Koncipoval jej jako unikátní dílo, kdy prostory u jednotlivých domů nebyly odděleny ploty, ale měly přirozeně vytvořené hranice z vegetace poskytující dostatek soukromí a zároveň dostatek přirozenosti a volnosti celé zahradní kompozice propojené cestní sítí. I přesto byl prostor každé vily jedinečný, s vlastní příjezdovou cestou a formální úpravou v blízkosti domu. Tento neobvyklý a zajímavý koncept je bohužel v dnešní době zcela zrušen, každá z vil má samostatné oplocení a tak některé z pečlivě vedených cest dnes již ztrácí smysl nebo jsou přerušeny. Vila Fierlingerových patří Sezimovu Ústí a vila Strimplových je v soukromém vlastnictví potomků původních majitelů a je tím tedy, zdá se, spolu se svou zahradou vytržena z celého kdysi jednotného areálu. Jak je uvedeno v posledním odstavci kapitoly 6.4, vila manželů Benešových je veřejnosti přístupná v poměrně přísném návštěvnickém režimu, který nabízí jen zcela mizivou možnost navštívit zahradu, natož možnost si ji v klidu celou prohlédnout a vnímat všechny detaily.

Obrázek č. 40: Pohled na památník přes travnatý palouk ve spodní části zahrady a stromořadí bříz vedoucí podél cesty k památníku, zdroj: vlastní

Obrázek č. 41: Pohled na vilu Ludvíka Strimpla přes oplocení a vegetaci na Benešově zahradě, zdroj: vlastní

Kromě oplocení je novým prvkem v zahradě památník Edvarda Beneše (obrázek č. 40), který je situován ve spodní části zahrady v místě, kde dříve byly hospodářské budovy. Jde o nízkou budovu zasazenou do svahu, tak že z horní části zahrady není tato stavba vůbec viditelná. Uvnitř je instalována expozice o životě Edvarda Beneše a jeho ženy Hany. Lze zde shlédnout dokumentární film o Benešovi a prohlédnout si některé předměty z vybavení vily.

Obrázek č. 42: Závěť z 70. let sloužící jako přístřešek pro auta a v popředí travnatý parter lemovaný nízkým stříhaným plotem, zdroj: vlastní

Obrázek č. 43: Příjezdová cesta ze zámkové dlažby a obloukové odpočívadlo s bustou T. G. Masaryka, zdroj: vlastní

Obrázek č. 44: Úprava sally tereny ze 70. let - průchod do domu a lavice, zdroj: vlastní

Začneme-li popisovat další změny v zahradě od vily, dostáváme se k již výše zmíněné dostavbě závětrí ze 70. let minulého století (obrázek č. 42). Bylo zde zároveň vymezeno parkoviště se zpevněným povrchem. Navazující příjezdová cesta a plochy s ní spojené jsou nově vydlážděny zámkovou dlažbou (obrázek č. 43). Ze 70. let je také vchod z domu do sally tereny a zde vybudovaná lavice (obrázek č. 44).

Obrázek č. 45: Stříhaný živý plot oddělující tenisový kurt od cesty a bazénu se šatnou, který nahradil stromořadí z břízy *Betula pendula*, zdroj: vlastní

Obrázek č. 46: Rekreční bazén se zázemím vybudovaný v 70. letech, zdroj: vlastní

Dále byl již ve druhé polovině 20. století zrušen březový porost u tenisového kurtu, který je nyní nahrazen nízkým stříhaným živým plotem (obrázek č. 45). Naproti přes cestu byl v době, kdy vilu využívali k rekreaci komunisté, postaven bazén s přílehlou stavbou jako zázemím (obrázek č. 46). Nachází se na kdysi travnatém porostu s menšími skupinami stromů vymezeném vějířem cest.

Všechny výsadby během 30. let 20. století byly koncipovány tak, aby v zahradě vynikly kontrasty vysoké zeleně a otevřených ploch. Pomocí stromů byly také vytvářeny zajímavé průhledy v zahradě (např. obrázky č. 47 a 48). Tento jednoduchý koncept byl narušen dosadbami v letech následujících po roce 1948, kdy E. Beneš zemřel. Byly vysazovány nové dřeviny rozmanitých druhů, které koncepci odporovaly jak druhově tak velmi často i svým umístěním (Drha a Kolář, 2004). Část dřevin se spodní části zahrady byla zničena při záplavách v roce 2002 a jsou nyní částečně nahrazeny novými výsadbami.

Obrázek č. 47: Průhled mezi smrky *Picea abies* na vstupní část vily, zdroj: vlastní

Obrázek č. 48: Průhled mezi stromy z obloukového odpočívadla na Kazatelně na Sezimovo Ústí, zdroj: vlastní

Vyhledka na Kazatelně zůstala zachována, pohled na Sezimovo Ústí je nyní již lemován vzrostlými stromy (obrázek č. 48). Pod Kazatelnou se sestoupí do opuštěné růžovny, konstrukce pergoly je tu stále, avšak z růží nezůstala jediná.

Obrázek č. 49: Molo na Lužnici v roce 1948, Lužnice byla součástí zahrady, převzato z (Drha a Kolář, 2004)

Obrázek č. 50: Přístup k Lužnici oddělený plotem, zdroj: vlastní

Lužnice i Kozský potok jsou v současnosti z praktických důvodů odděleny plotem, avšak ztrácí se tím kontakt s vodou, který byl v dobách dřívějších jedním z hlavních motivů, viz obrázky č. 49 a 50.

Cestní síť v lesní části zahrady je místy poškozená, ale celkově umožňuje velmi příjemný zážitek procházky mezi vzrostlými borovicemi. Navíc prochází postupnou obnovou na původní mlatové cesty, které byly za doby komunistů předělány na asfaltové.

7.4 Náměty pro revitalizaci

Důležitost a jedinečnost celého areálu přilehlého k vilám byla snad dostatečně popsána v předchozích kapitolách. Toto dílo by dle mého názoru mělo zůstat připomínkou jak zahradní architektury první republiky, tak i komplikovaných osudů našeho národa souvisejících přímo i nepřímo s osobou Edvarda Beneše.

Jak bylo výše zmíněno, hlavní koncepci zahrady se podařilo dochovat do dnešních let, avšak je zde několik větších a spousta drobných zásahů, které se na celkovém vzhledu parku poznamenaly. Jmenujme například vzniklé oplocení, které zahradu nevhodně rozčleňuje. Zdá se však, že by mělo být vzato jako holý fakt a mělo by s touto skutečností být dále pracováno. Cesty, které jsou dnes přerušeny plotem, je možno zatočit, vést jinudy a vytvořit tak nové zajímavé okruhy, či je nechat dojít k ohrazení a využít příležitosti k vysvětlení původního autorova záměru a jeho následnému vývoji v historických souvislostech. Oplocení se týká nejen oddělení zbývajících dvou vil, ale také samotného znemožnění přístupu k řece, která byla dříve v podstatě přímou součástí celého parku. Dnes se k vodě ze zahrady nedá sejít. Plot z bezpečnostního hlediska kvůli dnešnímu využití vily odstranit asi nelze, ale nabízí se otázka, zda by se tedy neměl posunout více do zahrady, čímž by se celý pozemek stal obchozím, místní obyvatelé by získali celý břeh pro své procházky a i turisté by měli možnosti si zahradu lépe prohlédnout, kdyby ji mohli celou obejít. Přístup k břehu by byl možný i skrze branky přímo ze zahrady.

Další prvek, který by měl být předmětem uvažování o revitalizaci, je plavecký bazén vzniklý v 70. letech určený pro rekreaci představitelů komunistické vlády. Je umístěn v bývalém travnatém parteru vymezeném jednou z hlavních cest a cestou vytvářející barokní „vějíř“. V dnešní době bazén ztratil na své rekreační funkci, nabízí se tedy možnost jej upravit na bazén okrasný, případně jej celý zrušit, nahradit travnatou plochou a vrátit se tak k původní Fierlingerově koncepci.

Dostavba závětrí nad vchodem, která je také ze 70. let, je spíše problém architektonický, ale je nutno uznat, že velmi ovlivnila reprezentativní prostor před vstupem, jemuž kdysi dominovala kašna. Díky této dostavbě je celý prostor narušen a nepůsobí vyváženě. Nabízí se tedy možnost zbourání přístřešku, který zde vznikl a navrácení harmonie do tohoto velmi důležitého prostoru. Jelikož však tato stavba byla zachována při pečlivé rekonstrukci v roce 2006, zřejmě byl její funkční význam vyhodnocen jako natolik značný, že převážil potřebu navrátit vilu zcela do stavu před změnami v 70. letech. Proto jako další

možnost úpravy tohoto prostoru by mohlo být přesunutí kašny tak, aby opět ležela v kompozičním středu a plnila svou funkci dominanty.

Dalšími pozůstatky komunistické éry je propojení sally terreny s domem a lavice, které uvnitř vznikla. Dále je to také měděná střecha. Jistě by bylo ku prospěchu, kdyby se tyto dvě úpravy vrátily do původní podoby.

Co se týká vegetačního pokryvu, bylo by možné postupně zrušit všechny dosadby rozmanitých rostlin sázených do volných prostorů, které Fierlinger zamýšlel ponechat jako otevřené plochy. Naopak by mohlo dojít k obnovení zrušených porostů například v prostoru vedle odpočívadla s bustou u příjezdové cesty a soustředit se na postupné obnovování již značně přerostlé lesní části zahrady, tak aby byla tato část bezpečná.

8 Závěr

Práce představuje vilu a přilehlý areál v širším kontextu, nejprve je charakterizováno město Sezimovo Ústí a jeho historie spojená s husity, kulturní a přírodní památky jako je Kozí Hrádek nebo přírodní památka Luna na břehu Kozského potoka. Dále práce popisuje život Otokara Fierlingera, který zahradu navrhl a jeho ovlivnění americkou krajinářskou tvorbou. Jsou zde také uvedeny příklady jeho další dvou zahrad, ve kterých se uplatňují podobné principy jako v Sezimově Ústí, zejména zakomponování pravidelné části v blízkosti domu a krajinářské v okolí. V kapitole o Edvardu Benešovi je nastíněn jeho život a povaha a zejména kladný vztah k vile, zahradě i zahradničení. V posledních dvou kapitolách je popsána původní podoba vily s mediteránním charakterem, nízkou prejzovou střechou a hladkými stěnami a také původní podoba zahrady, její formální i přírodní část. Na fotografiích i v textu je dále uveden historický vývoj, kterému areál podléhal. Jde nejprve o řadu úprav ještě za života manželů Benešových, které byly prováděny na jejich přání jako například dostavba obloučkové lodžie a sally terreny, přesunutí a zvětšení alpina či později oplocení zahrady kvůli nepřátelským vztahům se sousedem Zdeňkem Fierlingerem. Dále jsou zde popsány úpravy z doby, kdy ve vile bylo rekreační sídlo komunistických představitelů a později její rekonstrukce do částečně původní podoby v roce 2006. Jako další možný vývoj je navrženo odstranění posledních pozůstatků po rekonstrukci v 70. letech jako je bazén a závětrí. Dále je uvedeno, že by mohlo dojít ke zrušení dřevin dosazovaných na místa, která autor původně zamýšlel ponechat volná a také je zde navrženo možné řešení přístupu k řece.

9 Bibliografie

- Carr, E. 1998. *Wilderness by Design: Landscape Architecture & The National Park Service*. University of Nebraska Press. Lincoln, Nebraska. p. 378. ISBN: 0-8032-1491-x.
- Conan, M. 1999. *Perspectives on Garden Histories*. Dumbarton Oaks Research Library and Collection. Washington, D.C. p. 234. ISBN: 0-88402-265-X.
- Čechurová, J., Fučíková, E., Kovář, M., Větvíčka, V. 2009. *Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí*. WWA photo, s. r. o. Praha. s. 167. ISBN: 978-80-903963-2-6.
- Český statistický úřad. *Databáze demografických údajů za obce ČR* [Online]. Český statistický úřad. 2017. [cit. 2018-02-05]. Dostupné z <<https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>>.
- Dr. Edvard Beneš - život a dílo. 2005. DVD. Media Works. Tábor. autor: Drda, M. režie: Ječmínek, V.
- Drha, V., Kolář, M., 2004. *Edvard Beneš v Sezimově Ústí - vila, zahrada, domov*. PROSTOR, nakladatelství, s. r. o. Praha. s. 352. ISBN: 2004. 80-7260-117-2.
- Goldfiled, D. 2007. *Encyclopedia of American urban history*. Thousand Oaks: Sage Publications. p. 1056. ISBN: 0-7619-2884-7.
- Hrabica, P., Hrabica, Z. 2005. *Vila pana prezidenta*. Nakladatelství Erika. Praha. s. 241. ISBN: 80-7190-674-3.
- Koubová, L. 2015. *Letovisko Božkov. Příspěvek ke studiu proměn příměstské krajiny v době industrializace*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta humanitních studií. Praha. 94 s.
- Město Sezimovo Ústí. *Turistické informace* [Online]. Město Sezimovo Ústí - oficiální stránky města. 2015. [cit. 2018-02-05]. Dostupné z <<http://www.sezimovo-usti.cz/turisticke-informace-mesto>>.
- Mičola, P. 2012. *Z minulosti vyrůstá budoucnost. Inspirace*. 2. 4-7.
- Muthesius, H. 1908. *Das englische Haus*. Ernst Wasmuth. Berlin.
- Národní muzeum. *Navštivte nás - Vila Hany a Edvarda Benešových – Sezimovo Ústí* [Online]. Národní muzeum. 2017. [Citace: 31. 3 2018.] <http://www.nm.cz/Hlavni-strana/Navstivte-nas/Vila-Hany-a-Edvarda-Benesovych-Sezimovo-Usti.html>.
- Ottomanská, S., Steinová, Š., Zámečník, R. 2017. *Po stopách českých prorepublikových zahradních architektů*. Národní zemědělské muzeum, s.p.o. Praha. s. 182. ISBN: 978-80-8687-85-2.
- Šmíd, Z. 2008. *Lužnice: Putování s řekou*. Nakladatelství Paseka. Praha. s. 351. ISBN: 978-80-7185-933-8.

Úřad vlády České republiky. Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí [Online]. Vláda ČR. 16. června 2016. [cit. 2018-02-28]. Dostupné z <<https://www.vlada.cz/cz/urad-vlady/dalsi-objekty/vila-v-sezimove-usti-55729/>>.

Vácha, M. Geografie města Sezimovov Ústí [Online]. Město Sezimovo Ústí - oficiální stránky města. Září 2004. [cit. 2018-04-01]. Dostupné z <http://www.sezimovo-usti.cz/prilohapdf/geografie_mesta.pdf>.

Zámečník, R. 2016. Vilové zahrady Otokara Fierlingera. Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Kroměříži. Kroměříž. s. 174. ISBN: 978-80-87231-40-1.

Zámečník, R. 2017. Zahradní architekt Otokar Fierlinger. In: Zahradní architektura první poloviny 20. století: sborník. Národní zemědělské muzeum, s. p. o. Praha. s. 160-173. ISBN: 978-80-86874-86-9.